

34. Perjantaina 7 päivänä huhtikuuta 1989

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi raastuvanoikeudesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 67/1988 vp.

Lakivaliokunnan mietintö n:o 4

Suuren valiokunnan mietintö n:o 28

2) Ehdotus laiksi maistraatista annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 89/1988 vp.

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 2

Suuren valiokunnan mietintö n:o 29

3) Ehdotus laiksi tullitariffilain liitteenä olevien tullitariffin ja teollisuustulliluettelon muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 188/1988 vp.

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 5

Suuren valiokunnan mietintö n:o 30

4) Ehdotus laiksi tullitariffilain liitteenä olevien tullitariffin ja teollisuustulliluettelon muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 238/1988 vp.

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 6

Suuren valiokunnan mietintö n:o 31

5) Ehdotus laiksi valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa eräät valtion teollisuuslaitokset perustettaville osakeyhtiöille annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 15

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 10

Suuren valiokunnan mietintö n:o 32

6) Ehdotus laiksi leimaverolain muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 20

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 11

Suuren valiokunnan mietintö n:o 33

Siv. 7) Ehdotukset laiksi tulo- ja varallisuusverolain 57 §:n muuttamisesta 981

Hallituksen esitys n:o 21

Lakialoite n:o 17

970 Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 12

Suuren valiokunnan mietintö n:o 34

8) Ehdotukset laeiksi kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta annetun lain 8 ja 9 §:n sekä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 248/1988 vp.

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 3

Suuren valiokunnan mietintö n:o 35

971 9) Ehdotus laiksi Tammisaaren saariston kansallispuistosta

Hallituksen esitys n:o 244/1988 vp.

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 4

Suuren valiokunnan mietintö n:o 36

Esitellään:

10) Ed. Laineen ym. lakialoite n:o 25 laiksi kansalaislakialoitteesta ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien parantamisesta

11) Puhemiesneuvoston ehdotus Eduskunnan kirjaston ohjesäännön muuttamisesta 989

Pöydällepanoa varten esitellään:

981 12) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 14 hallituksen esityksestä laiksi tulli-

tariffeja ja kauppaa koskevaan yleissopimukseen liitettyyn Suomen tullimyönnytysluetteloon tehdyn muutoksen hyväksymisestä ja laeiksi tullitariffin, tuontimaksulain ja elintarviketuotteiden valmisteverosta annetun lain muuttamisesta (HE n:o 214/1988 vp.)

13) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 15 hallituksen esityksestä Kreikan kanssa sosiaaliturvasta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE n:o 4)

14) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 5 hallituksen esityksestä laiksi rakennuslain muuttamisesta (HE n:o 229/1988 vp.)

15) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 5 valtioneuvoston kertomuksesta toimenpiteistä työllisyyslain soveltamisessa vuonna 1987 (K n:o 11/1988 vp.)

16) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 6 hallituksen esityksestä laiksi merimiesten palvelu- ja opintotoiminnasta annetun lain 4 §:n muuttamisesta (HE n:o 26) ..

Siv. hookana-Asunmaa, Nieminen ja Seppänen sekä 21 päivään virkatehtävien vuoksi ed. Vennamo.

Kirjalliset kysymykset

989 Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 39, 52—55, 59, 62, 63, 65, 68, 69, 77 ja 79. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi raastuvanoikeudesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 67/1988 vp.
Lakivaliokunnan mietintö n:o 4
Suuren valiokunnan mietintö n:o 28

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 28. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 5 ja 6 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi maistraatista annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 89/1988 vp.
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 29

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 29. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Alho, Andersson, Antvuori, Apukka, Dromberg, Hautala, Huuhtanen, Ikonen, Isohookana-Asunmaa, Jouppila, Jätteenmäki, Kauppinen, Lapiolahti, Laurila, P. Leppänen, Lindroos, Mäkelä, Mönkäre, Nieminen, Niinistö, Paakkinen, Perho, Pesola, Pokka, Puisto, Puska, J. Roos, Rusanen, Saapunki, Salolainen, Sasi, Seppänen, Sillanpää, Soininvaara, Törnqvist, Uosukainen, Vastamäki, Wasz-Höckert ja Vennamo.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi ed. Pesola ja yksityisasioiden takia edustajat Apukka, Niinistö, Paakkinen, Perho, Pokka, Rusanen, Salolainen, Sasi, Törnqvist ja Uosukainen, yksityisasioiden takia kuluva huhtikuun 11 päivään ed. Mäkelä ja 18 päivään edustajat Alho, Iso-

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 3 ja 8 §, voimaantulo- ja soveltamisäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi tullitariffilain liitteinä olevien tullitariffin ja teollisuustulliluettelon muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 188/1988 vp.

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 5

Suuren valiokunnan mietintö n:o 30

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 30. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn. Tullitariffi esitellään ryhmittäin, ja ehdotukset on tehtävä silloin, kun asianomainen ryhmä tulee käsiteltäväksi.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta tullitariffin XI osan 61 ryhmä sekä XVI osan 84 ja 85 ryhmä, teollisuustulliluettelo, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi tullitariffilain liitteinä olevien tullitariffin ja teollisuustulliluettelon muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 238/1988 vp.

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 6

Suuren valiokunnan mietintö n:o 31

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 31. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn. Tullitariffi esitellään ryhmittäin, ja ehdotukset on tehtävä silloin, kun asianomainen ryhmä tulee käsiteltäväksi.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta tullitariffin II osan 7 ja 8 ryhmä, V osan 25 ryhmä, VII osan 40 ryhmä, IX osan 44 ryhmä, XVI osan 85 ryhmä ja XVIII osan 90 ryhmä, teollisuustulliluettelo, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa eräät valtion teollisuuslaitokset perustettaville osakeyhtiöille annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 15

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 10

Suuren valiokunnan mietintö n:o 32

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 32. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Kun tämä hallituksen esitys tuli eduskuntaan ja lähetettiin valiokuntaan, eduskunnassa käydyssä keskustelussa kiinnitettiin huomiota nimenomaan siihen, että tällä esityksellä muutetaan Outokumpu Oy:n omistussuhteita. Lain ensimmäisessä käsittelyssä sai suuren huomion osakseen menettely, joka on Outokummun johtajista tehnyt miljoonamiehiä, niin kuin keskustelun yhteydessä sanottiin.

Kun eduskuntaryhmämme taholta ilmoitettiin, että käännyimme tässä asiassa oikeuskanslerin puoleen, niin totean tässä yhteydessä, että tämä kirjelmä oikeuskanslerille on toimitettu. Siinä yhteydessä kiinnitämme huomiota nimenomaan siihen, että hallituksen antaessa eduskunnalle viime vuonna esityksen eräistä verotusjärjestelyistä Outokumpu Oy:n eläkejärjestelyjen yhteydessä hallituksen esityksen perusteluihin oli kirjoitettu maininta, että eläke-etuuksia tarjoava palveluvuosijärjestelmä on muodostunut ja muodostumassa kohtuuttoman rasaskaaksi kustannustekijäksi yhtiölle. Silloin annettiin myös henkilöstölle vastaavanlainen käsitys. Me pyydämme nyt oikeuskansleria kiinnit-

tämään huomiota siihen, että Outokummun tilinpäätökset ja eräät muut tiedot kertovat kokonaan muusta, ja pyydämme siis selvittämään, miten on ollut mahdollista harhauttaa eduskuntaa ja Outokumpu Oy:n henkilöstöä.

Ed. Männistö: Herra puhemies! Kehitysalueiden kannalta valtionyhtiöt ovat tärkeitä. Niiden avulla voidaan, jos halutaan, luoda työpaikkoja kehitysalueille. Nyt hallitus alentaa yhteiskunnan omistuksen Outokumpu Oy:ssä 75 %:sta 51 %:ksi. Tällainen 51 % on pääomistajalle riittävä sellaisissa tapauksissa, joissa yhtiö toimii niin kuin yksityinen yhtiö eli pyrkii vain parhaaseen mahdolliseen tulokseen. Silloin kun yhtiöllä on muitakin tavoitteita kuten esimerkiksi aluepoliittinen tehtävä, 51 % on yksinkertaisesti liian pieni osuus. Silloin näet vähemmistösuoja estää yhtiön käytön aluepolitiikassa. Sellainen yhtiö ei voi hoitaa aluepolitiikan tehtäviä, joka pyrkii pitämään yksityisiä sijoittajia. Sijoittajan kiinnostuksen kohde on tuotto, ei yhtiön yhteiskunnallisten tehtävien hoitaminen.

Tämä hallitus ei piittaa kehitysalueista, se on nähty. Eniten minua kuitenkin surettää, että myös keskustapuolue on mennyt mukaan valtionyhtiöiden osittaiseen yksityistämiseen. Keskustapuolueessa te kyllä sanotte puolustavanne kehitysalueiden asiaa, mutta nyt käytännössä näyttää siltä, että te toimitte kuitenkin toisin. On jotakin outoa siinä että keskustapuolue juuri on tuominnut hallituksen aluepolitiikan, mutta kuitenkin haluaa luopua yhdestä aluepolitiikan välineestä keinottelijoiden hyväksi.

Kun kerran on 49 % annettu yksityisille, ei sitä enää saa takaisin muuten kuin suurella rahalla. Niinpä kehitysalueiden kannalta peruuttamattomasti menetetään valtionyhtiöt. Yksityisten sijoittajien mukaantulo on kertahomma. Kun Outokumpu taas seuraavan kerran haluaa rahaa, mennään ilmeisesti nyt asetetun 51 %:n alle, ja Outokummun perässä tulevat muut isot valtionyhtiöt, eli tämä on ensimmäinen, mutta ei viimeinen, jos tälle tielle eduskunta siunauskensa antaa.

Herra puhemies! Kolmannessa käsittelyssä me ehdotamme tämän esityksen hylättäväksi.

Ed. Siuruainen: Herra puhemies! Hallituksen esitys valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa eräät valtion teollisuuslaitokset perustettaville osakeyhtiöille annetun lain muuttamisesta kuvastaa hyvin taloudellista ja poliittista

murrosta ja nykyisen hallituksen suhtautumista tähän asiaan. Tätä lakia on tarkasteltava vähintään kahdesta näkökulmasta, toisaalta yritysten näkökulmasta pitää yllä pääomahuoltoaan ja toisaalta työllisyyden ja aluepolitiikan näkökulmasta, ja pyrin pitäytymään tässä esityksessä tähän jälkimmäiseen näkökulmaan.

Lakiesitys on hyvin periaatteellinen. Jatkeataanko Suomen talouselämän kehittämistä niin kutsutun sekatalousjärjestelmän vai yksityisen pelkän kilpailutalouden pohjalta? Onko Suomessa edelleen voimakas valtiojohtoinen perusteollisuus vai antaako eduskunta myös perusteollisuuden todellisen päätäntänsä ulottumattomiin? Lienee turha kuvitella, että 51 %:n osakekannasta päätäntä riittää silloin, kun teollisuuslaitosta käytetään rakennemuutoksen lieventämiseen ja aluepoliittisiin toimenpiteisiin. Suomen perusteollisuuden kamppaillessa kilpailukyvästään maailmanmarkkinoilla on selvää, että yritysten tehostamiseen tarvitaan pääomia ja tietotaitoa, ja hallitus katsoo esityksessään, että pääoma on kerättävä yksityisellä osakeannilla. Jotta osakkeita kysyttäisiin, pitää yhtiöitten tuoton olla myös kilpailukykyinen muihin sijoitusmuotoihin verrattuna.

Tässä kohtaa on syytä myös huomauttaa siitä, että valtiovalta on ollut kovin haluton yhtiöittensä pääomahuollon turvaamisessa. Tässä en halua puuttua täällä jo esillä olleisiin Outokumpu Oy:n sisäisiin osakesiirtoihin enkä niistä syntyneisiin vääristymiin. Yksityinen raha tuo valtionyhtiöihin uudet pelisäännöt. Päällimmäisenä tavoitteellaan hyvää tulosta ja suurta liikevoittoa antamaan katetta sijoittajien rahoille.

On syytä muistaa, että valtionyhtiöt aikanaan perustettiin kansantalouden kannalta toteuttamaan keskeisiä tehtäviä myös kehitysalueilla, joissa ei ollut yksityistä pääomaa ja jonne yksityinen yritystoiminta ei vapaaehtoisesti hakeutunut. Pohjois-Suomen teollistumista kohensi aikanaan Typpi Oy, nykyinen Kemira, joka sijoittui Ouluun. Sitä seurasi Rautaruukki Oy ja Outokumpu Oy ja näitten monet haaratuotantolaitokset. Imatran Voima Oy pantiin rakentamaan valtion tuella turvevoimala Haapavedelle ja Vapo Oy lievensi Martinniemen sahan lopettamisen tuomia ongelmia. On syytä kysyä, miksi hallitus ei nyt pane esimerkiksi Imatran Voima Oy:tä rakentamaan koskiensuojelulain yhteydessä luvattua Pudasjärven turvevoimalaa. Tämä olisi eräs tapa hoitaa myös valtionyhtiöitten kautta tämänhetkistä maakuntien vaikeaa työllisyys- ja taloudellista tilannetta.

Nykyinen hallitus on ollut haluton käyttämään valtionyhtiöitä alue- ja työllisyyspolitiikan välineinä. Rakennemuutoksen hallinta edellyttäisi tehokasta valtiovallan työkalua lievittämään ja hidastamaan mm. kaivostoiminnan ja metalliteollisuuden rajujen muutosten tuomia ongelmia. Kyseeseen ei tulisi jatkuva tappiollinen toiminta, vaan pienellä voitolla tapahtuva tuotannon mahdollistaminen. Budjettivarojenkin käyttäminen väliaikaisesti järkevien työpaikkojen ylläpitoon on toki mielekkäämpää kuin työvoiman raju saneeraaminen ja työttömyyden suora rahallinen hoito pitkiäkin aikoja. Valtiontaloudessa kustannuksia on tarkasteltava vaihtoehtoina, kokonaisuutena eikä pelkkinä erillisinä sektoreina.

Tämän lain käsittelyn yhteydessä ihmetyttää erityisesti sosiaalidemokraattien into olla luovuttamassa valtion hallinnossa olevaa yritystoimintaa yksityisille kilpailumarkkinoille. Yksityisellä pääomalla kurkotellaan myös rajojen ulkopuolella oleviin voittoihin eikä välttämättä enää huolehdi suomalaisesta työstä ja hyvinvoinnista. Keskusta toki mielellään kantaa vastuuta myös perinteisen työväenluokan asemasta tässä maassa, hallitus kun on unohtanut yhtä lailla yrittäjät kuin perinteiset duunaritkin.

1 %:n osake-enemmistö tuskin mahdollistaa yhtiössä luontevasti niitä päätöksiä, joita alue- ja työllisyyspolitiikan hoito edellyttäisi. Vaikka päätantävalta on muodollisesti, on yhtiön sisäisen rakenteen ja toimintakulttuurin vuoksi ehkä lähes mahdotonta tehdä muita kuin mahdollisimman korkean liiketaloudellisen tuoton sisältäviä yrityspäätöksiä.

Herra puhemies! Saattaa olla, että euromarkkinoidenkin avautuminen ja sen tuoma uusi kehitystilanne edellyttää valtiovallalta vahvaa kehityksen ohjaamista. Instrumentteina tarvittaisiin eduskunnan ja hallituksen käsissä olevat monipuoliset valtionyhtiöt ilman suurta voitontavoittelua ja ilman keinottelua. Suomen kaltainen reuna-alueen maa, jossa vallitsevat suuret alueelliset erot, tarvitsee myös valtiojohtoisen ja yksityisen sektorin tuotantoelämän kokonaisuuden, mikäli tasapainoista yhteiskuntakehitystä halutaan edelleen Suomessa ylläpitää.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Tuntemattoman sotilaan Hietanen: Kyllä mä oon kauhiasti hämmästynyt — tästä Siuruaisen puheesta, nimittäin myönteisessä mielessä. Kaikki mitä hän siinä sanoi, oli täysin totta ja oikein

myös täältä vasemmalta päin asiaa katsottaessa.

Valtionyhtiöillä on ollut ja niillä pitää jatkosakin olla erittäin keskeinen rooli aluepolitiikkaa hoidettaessa. Itse asiassa ne ovat keskeisin instrumentti meidän mielestämme, millä tuota aluepolitiikkaa voidaan harjoittaa. Mutta ei tässä nyt ihmetytä vain se, että sosiaalidemokraatit ovat lähteneet yksityistämään tätä suurta valtionyhtiötä, vaan myös se, että toisin kuin ed. Siuruainen hyvin puhui, keskustapuolue on ollut mukana tätä yksityistämistä suorittamassa valiokunnassa. Tässä nyt on aivan erikoista, että salissa puhutaan hyvin, mutta kun päätöksen hetki on koittanut, niin onkin kokonaan toisenlainen kanta. Muistan, että myös puheenjohtaja, kansanedustaja Väyrynen on paasanut Outokumpu osakeyhtiön yksityistämistä vastaan, mutta nyt te olette kuitenkin tosiasiasa olleet kannattamassa tätä samaa hanketta. Mikähän tässä oikein keskustapuolueen linja on? Se on aika mielenkiintoista nähdä. Johtolauseet ovat hyvät, mutta saa nähdä sitten, mitä te äänestätte, kun se ratkaiseva hetki tulee.

Ed. Hokkanen: Arvoisa puhemies! Sain sen käsityksen, että ed. Siuruainen ei ilmeisesti ollut paneutunut riittävästi tämän esityksen perusteluihin äskeisissä puheissaan. Hän totesi, että pääomahuollolla on merkitystä Outokumpu Oy:n osakkeiden myynnille, mutta että hän ei sitä asiaa kuitenkaan puheessaan ota laajemmin esille.

Tämä on kuitenkin mielestäni hyvin tärkeä asia, koska Outokumpu Oy:n pääomatarve on niin suuri, 1,5 miljardia markkaa lähivuosina, että sitä ei yksinkertaisesti pystytä valtion budjetin kautta siinä määrin tyydyttämään kuin tarve olisi. Me tiedämme kaikki, että tänä vuonna valtion budjetissa on valtionyhtiöitten osakepääomakorotuksiin vain 300 miljoonaa markkaa, minkä pitäisi riittää kaikkien 13 valtionyhtiön osakepääoman korottamiseen.

On erittäin tärkeää, että myös Outokumpu Oy:tä kehitetään ja kun siihen on saatavana pääomaa yleisiltä osakemarkkinoilta, on järkevää, että niin menetellään. Järkevää on myös se, että Outokumpu pysytetään valtionyhtiönä, ja että sen osakkeista enemmistö, eli vähintään 51 % pysyy valtion käsissä, niin kuin tämä lakiesitys edellyttääkin.

Ed. Laaksanen: Herra puhemies! Kuultuani ed. Siuruaisen puheenvuoron tuli mieleen,

että se oli ikään kuin huutavan ääni korvessasi taustaa vasten, jonka keskustapuolueen eduskuntaryhmä näyttää muutoin omaksuvan, kun se ilmeisesti on hyväksymässä tämän hallituksen esityksen. Minustakin ed. Siuruaisen alue- ja työllisyyspoliittiset painotukset tässä puheenvuorossa olivat sinänsä aivan oikeita.

Haluaisin tässä yhteydessä myös huomauttaa eilen pääministeri Holkerin käyttämästä puheenvuorosta, jossa hän totesi, että kasinotaloutta tulee kohtaamaan ennemmin tai myöhemmin romahdus. Tällä hallituksen esityksellä itse asiassa hallitus pyrkii saamaan kansalaisia pörssin kautta osallistumaan tähän ennen pörssiromahdusta olevaan kasinopeliin, ja tämä on mielestäni tätäkin taustaa vasten varsin väärää politiikkaa.

On selvää, että valtio on kitsaasti rahoittanut valtionyhtiöitten pääomatarpeita, mutta korostaisin ed. Hokkaselle sitä, että tämä Outokummun mainitsema 1,5 miljardia tulevina vuosina tulee kyllä hyvin yhtiön oman tulorahoituksen kautta täytettyä. Olihan yhtiön liikevoitto viime vuonna yksistään 1,2 miljardia markkaa, joten ei ole kysymys mistään välttämättömyydestä hankkia rahaa pörssistä, vaan aivan normaalin liiketoiminnan kautta voidaan valtionyhtiöitä kehittää hyvään suuntaan, siten kuin on tapahtunut 1970- ja 1980-luvuilla.

Ed. Siuruainen: Herra puhemies! Otin tämän käsittelyn lähtökohdaksi nimenomaan sekä yritysten että myös aluepoliittiset näkökulmat, ja halusin korostaa pohjoisen edustajana niitä ongelmia, joita voi syntyä ja todennäköisesti syntyy siitä, että aluepoliittisesti voimakas ja tehokas valtiojohtoinen teollisuus on muuttumassa luonteeltaan. Halusin nimenomaan tähän asiaan kiinnittää huomiota. Tämän myös ed. Tennilä hyvin tietää lähes samoilta alueilta kotoisin olevana.

Toisaalta ihmettelen oikealta tullutta kommenttia siitä, että emme riittävästi tässä tunnusta, että valtionyhtiöitten pääomahuoltoa täytyy suorittaa. Me olemme täysin tietoisia siitä, että näin tulee tehdä. Ihmettelemme sitä, miksi hallitus ei halua näin hoitaa asiaa huolimatta siitä, että esimerkiksi vuoden 1987 ylijäämää pidettiin huomattavasti varalla tulevia tarpeita varten eduskunnan päätöksellä, ja myös tämä vara osaltaan olisi käsittääkseni hyvin palvellut valtionyhtiöitten tarpeita, joita on laiminlyöty.

Ed. Mäki-Hakola: Herra puhemies! Meillä on kaksi valtiojohtoista firmaa, jotka

ovat erittäin korkeatasoisia kehityksen ja tuotannon osalta, jopa niin, että todetaan, että suomalaiset eivät itsekkään tiedosta, kuinka hyviä firmoja nämä ovat. Nämä kaksi firmaa, jotka haluan tässä yhteydessä mainita, ovat juuri nyt esillä oleva Outokumpu Oy ja toinen firma on Rautaruukki. Kun nämä firmat nyt haluavat kehittää itseään ja pysyä kehityksen mukana sillä tavalla, kuin ne tähän saakka ovat jo pystyneet, niin on aivan uskomatonta, että täällä yritetään estää sitä, että ne voisivat saada rahoituspohjaa kuntoon.

Tämä valtiovarainvaliokunnassa ollut asia on tullut yksimielisesti käsitellyksi lukuunottamatta SKDL:n vastalauseita. Tässä on myös oppositiosta mukana keskustapuolue. Tämän mietinnön perustelu on muokattu sen suuntaiseksi, että myös niiden alueiden edustajat, joiden alueella nämä firmat toimivat, voivat turvallisesti mielin suhtautua näiden toimintaan ja myöskin yhteiskunnan huolenpitoon tässä suhteessa näistä firmoista.

Ed. Hokkanen: Herra puhemies! Ed. Laakoselle toteaisin, että tulorahoituksen kautta ei Outokumpu Oy:n rahantarvetta, pääomahuoltoa, voida tyydyttää. Outokumpu Oy:n vakavaraisuusaste on, niin kuin hallituksen esityksen perusteluista voi todeta, 25 %, kun sen alalla tulisi tänä päivänä kansainvälisten arvioiden mukaan olla vähintään 35 %, minkä takia Outokumpu Oy tarvitsee omistajien siihen sijoittamana lisää osakepääomaa 1,5 miljardia markkaa.

Ed. Laaksonen tietää, että yritys ei voi nykyisissä oloissa tulorahoituksen kautta koskaan näin suurta rahaa ansaita, vaan se on omistajan tuohon yritykseen pantava. Tänä päivänä, kun valtion budjetin kautta tuota rahaa ei ole löydettävissä, on erinomaisen hyvä asia, että se on saatavissa osakemarkkinoilta. Tällöin ei ole kyseessä kasinotalous eikä siihen verrattava tai liitettävä peli mielestäni, vaan nimenomaan Outokumpu Oy:n tärkeän pääomahuollon turvaaminen niin, että suomalaiset ihmiset voivat panostaa siihen rahojaan, sellaiset ihmiset, joilla rahaa on. Mielenkiintoista ja myönteistä on se, että 21 % osakeomistajista on Outokummun työntekijöitä eli noin 6 000 henkilöstön edustajaa.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Ed. Siuruainen puhuu pohjoisen edustajana erittäin hyvin, mutta nähtävästi keskustapuolueen kansanedustajana äänestää huonosti. Tällaisia jakaantuneita persoonallisuuksia täällä on usein

ennenkin nähty, valitettavasti, ainakin jos keskustapuolueen tähän saakka harjoittamasta linjasta tässä Outokumpu Oy:n kysymyksessä voi jotakin päätellä. Tehän olette todella olleet tämän yksityistämisen kannalla siellä, kun päätöksen hetket ovat koittaneet.

49 % yksityisille tarkoittaa sitä, että valtion-yhtiön rooli ja luonne muuttuu. Me olemme Lapissa nähneet, että kun Kemiralla on pörssi-halut, niin se jo estää sen, että Kemira lähtisi vakavasti suuntautumaan siihen, että Soklin jatkojalostus tehtäisiin Lapissa valtion tuella esimerkiksi. Kun mennään pörssiin ja kun halutaan yksityistyä, niin sitten pelataan pörssipelin säännöillä ja yksityistämisen lähtökohdista. Me olemme Lapissa jo nähneet, mitä se vaikuttaa, kun on edes halu pörssiin ja kun on halu yksityistyä. Tämä oikeistoodustajille todettakoon. Kun yksityiset tulevat valtionyhtiöihin, niiden aluepoliittinen rooli heikkenee. Tämä Lapissa jo tiedetään Kemiran tapauksesta.

Ed. Helle: Herra puhemies! Ed. Mäki-Hakola totesi, että valtiolla on hyviä yhtiöitä ja nimesi niistä kaksi, joita toinen on Outokumpu, josta nytkin tässä puhutaan. Toteaisin siihen, että minusta on aika omituista, että nimenomaan näitä hyviä yhtiöitä ruvetaan myymään yksityisille eikä omistajana haluta kehittää niitä niin kuin mahdollisuudet olisivat. Tässä on jotain outoa.

Toisekseen toteaisin sen, että kun puhutaan aluepolitiikasta, niin on aivan selvää, että jos ja kun valtionyhtiöihin tulee yli kolmanneksen muita omistajia kuin valtio, aluepoliittinen näkökulma varmasti hämärtyy. Se hämärretään tarkoituksella, ja on aivan turha olettaa, että nämä yhtiöt sen jälkeen ottaisivat aluepoliittiset näkökulmat huomioon. Toisin sanoen Suomen yhteiskunnallinen kehitys vinoutuu. Tässä mielessä on erittäin omituista se, että keskustapuoluekin sanoistaan huolimatta on ottanut nyt näin myönteisen kannan tähän lakiesitykseen.

Toteaisin vielä sen, että valtiohan monesti antaa tukea myös yksityisille yrityksille, eikä siinä yhteydessä vaadita mitään vastikkeita. Nyt kun valtio myy omia yrityksiään yksityisille, niin yksityiset kyllä vaativat aina vastikkeen näihin.

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Vastauksena ed. Mäki-Hakolalle toteaisin, että tästä toiseksi mainitusta yhtiöstä eli Outokummusta minäkin tiedän, kun 17 vuotta olen tätä yhtiötä aikaisemmin ennen tänne tuloa pal-

vellut. Toisin sanoen tiedän sen joistakin hyvistä puolista, mutta myös joistakin huonoista puolista. Hyvää tässä yhtiöissä tietysti on se, että se on korkean teknologian yritys ja jatkuvasti kehittynyt, kansainvälistynyt yritys, mutta kyllä sieltä löytyy varsin ikäviä tapahtumia lähimenneestä. Huomautan Chile-seikkailusta ja Etelä-Afrikan toimituksista, jotka vientikielto-laista huolimatta hallitus äänestyspäätöksellä juuri tässä lähiaikoina tälle yhtiölle antoi. Samoin eläkeheikkennykset, jotka ovat tapahtuneet eläkeläisten osalta.

Ed. Hokkaselle toteaisin vielä tästä tulorahoituksesta, että kun yhtiön vakavaraisuus ta- seessa on 25 %, se ei ole ollut este yhtiön kehittämiselle. Se on ollut samalla tasolla pitkän aikaa. Se on vain muutaman prosenttiyksikön puitteissa vaihdellut. Uskon täysin siihen, että tällä vakavaraisuusasteella ja yhtiön tulorahoituksen muodossa voidaan tätä yhtiötä kehittää ilman, että yhtiö viedään pörssiin.

Mitä tulee henkilöstön omistukseen, niin se on tällä hetkellä 21 %. Mutta kuka takaa sen, etteivät viiden vuoden jälkeen henkilöstön korvauksena menetetyistä eläke-eduista saamat osakkeet tule jollekin nurkanvaltaajalle tai ulkomaiselle pörssikeinottelijalle. Nehän voidaan vapaasti pörssissä myydä ja käydä niistä kaup- pa. Tällä tavalla tulee hyvin arveluttavia piir- teitä tähän yhtiöön ennemmin tai myöhemmin mukaan.

Olen samaa mieltä myös siitä, joka täällä on aikaisemmin todettu, että vaikka nyt on kysymys tästä ratkaisusta, niin ei mene kovin pitkää aikaa, kun tämä keino on käytetty. Sen jälkeen puhutaan siitä, että pitää vielä alentaa valtiono- suutta. Sehän on nykyään jo muodollinen, kun se tähän 51 prosenttiin lasketaan.

Ed. Laine: Herra puhemies! Ed. Mäki-Hakola arvosteli vasemmiston kriittisiä puhe- vuoroja ja väitti, että vasemmisto vastustaa val- tionyhtiöiden rahoituksen saamista kuntoon. Tähän viittasi myös ed. Hokkanen. Ed. Mäki-Hakola, menkää peilin eteen ja katsokaa sieltä, missä on valtionyhtiöiden kehittämisen vastus- taja. Te olette valtiovarainvaliokunnan puheen- johtajana ja kokouksen kansanedustajana vastustanut kaikkia niitä ehdotuksia, joita eduskunnalle on tehty valtionyhtiöiden osake- pääomien korottamiseksi niiden kehittämistä varten. Nimenomaan te, ed. Mäki-Hakola, olette vastustanut.

Se että valtionyhtiöiden ulkopuolinen omis-

tus kasvaa ja valtionyhtiöt viedään pörssiin, suistaa valtionyhtiöt sivuraiteille, mistä monia esimerkkejä on olemassa.

Ed. Rantanen: Herra puhemies! Ed. Tennilälle toteaisin, että välttämätöntä on tietysti valtionyhtiöiden rahoitushuollon turvaaminen kaiken kaikkiaan ja on totta, että valtionyhtiöt ovat merkittävästi kehitysalueille tuoneet työpaikkoja. Mutta se pelko nähdäkseksi on täysin turha, että niiden varsinainen teollistamispolitiikka siitä miksikään muuttuu. Ero tulee käytännössä vain siinä, että se valtion tuki, joka on tähän saakka annettu alentuneena tuottovaatimuksena valtion kassaan, tapahtuu rahoituksena budjetin kautta niin kuin se on yksityiselle teollisuudelle tukena annettu, niin kuin ed. Helle tuossa aikaisemmin kertoi. Ei minusta tässä mitään kummallista ole tapahtumassa tältä puolelta. Muutoin kyllä hyvin ymmärrän kommunistien terveen pelon kasinopeliin.

Ed. Tenhiälä: Herra puhemies! Kun täällä puheenvuorojen perusteella tunnutaan kuviteltavan, että valtion omistusosuus menisi alle 50 %:n, niin tämä lakiesityshän lähtee siitä, että valtion omistuksen pitää olla vähintään 51 %. Keskustan kanta on ollut se, että valtion pitää omistaa enemmistö. Tämä täyttää keskustan kannan.

Mitä tulee sitten muihin valtionyrityksiin, niin tilanne on se, että nykyiselläänkin monien valtionyritysten omistusoloista säädellään joko laissa tai yhtiöjärjestyksissä, että valtion pitää omistaa vähintään 51 %, mutta siitä huolimatta saattaa valtionomistus olla niissä suurempi. Outokummusta valtion tulee omistaa 75 %, mutta Outokummun tapauksessakaan ei suora valtionomistus ole 75 %, vaan se muodostuu yhdessä valtion ja Kansaneläkelaitoksen kautta. Valtion suora omistus on Outokummussa tällä hetkellä vähän päälle 60 %. Vastaavanlaisia yhtiöitä ovat Outokummun ohella Kemira, Veitsiluoto ja Imatran Voima, joissa valtion osuuden pitää olla 75 %. Valmetin osalta on olemassa laki, jonka mukaan valtion omistuksen on oltava vähintään 60 %, Kemijoesta on laki 51 %:n omistuksesta, Nesteestä samoin 51 %:sta. Yhtiöjärjestyksessä on säädetty Valvillasta 50 %:n ja Sisu-Autosta ja Rautaruukista 51 %:n valtionomistuksesta. Enso-Gutzeitissa voi valtion osuus olla pienempikin kuin 50 %, joka lähtee laista tai yhtiöjärjestyksestä. Tällaiset ovat tämänhetkiset säännökset valtion omistuksesta.

Ennen kaikkea kai pitäisikin keskustella siitä, pitääkö niiden olla lain vai yhtiöjärjestyksen muodossa.

Ed. Siuruainen: Herra puhemies! Aivan lopuksi haluaisin todeta, että tämänkin lain kohdalla on useita näkökohtia, joita on syytä painottaa. Me hyvin tiedämme, että tällä hetkellä teollisuuden pääomahuolto on varsin olennainen kysymys sen takia, että tuotekehittelyyn menee paljon varoja. Tuotteitten elinkaari markkinoilla on entistä lyhyempi ja kiristynvä kilpailu asettaa yrityksille suuria haasteita. Nämä ovat toki niitä perusteita, jotka vaativat, että yhtiöitten pääomahuolto on turvattu, mutta tämän tapaisiin muutoksiin, joita nyt olemme käsittelemässä, liittyy varsin suuria riskejä, ja eräs suurimmista on aluepoliittinen riski.

Ed. Mäki-Hakola: Herra puhemies! Ensiksi ed. Helteelle totean, että ei huonojen yhtiöitten osakkeita kukaan ostakaan. Niitä on turha pörssiin panna kaupan. Niiden pitää olla kunnan yhtiöitä. Nyt vaikuttaa tämänhetkinen tilanne sellaiselta, että on erittäin edullinen aika myydä pörssissä osakkeita. Niistä saakin jotain, kun vain on kunnolliset yhtiöt.

Kasinopelistä ei tässä yhteydessä suinkaan voi puhua. Mielestäni tämä on tyypillistä, normaaliakin normaalimpaa markkinatalouden säännöillä toimimista. Edelleen painotan siitä, että kun 51 % on yhdessä ja vain yhdessä kädessä, niin sillä kyllä pystytään yhtiötä valtion toivomalla tavalla hoitamaan.

Lopuksi toteaisin ed. Laineelle, että saattaa olla, että olen noin 20 vuotta sitten kriittisesti suhtautunut valtionyhtiöitten osakepääomien lisäykseen. En ole varma siitä, maailmansivu on niin pitkä, mutta se on paljon mahdollista. Mutta on aivan toisenlaista tänä päivänä suhtautua asiaan, kun SKDL:n puoluesihteerin tulee esittämään, että myykää, myykää valtionyhtiöiden osakkeita. Se on paljon viisaampaa minun ymmärtääkseni kuin ed. Laineen kannanotto täällä. Todella SKDL:stä tuodaan tällaisia terveisiä ja ollaan valmiit hyväksymään markkinatalous jo näin pitkälle mentynä. Totta kai mekin voimme luottaa sitten siihen, että asioita hoidetaan kunnolla valtionyhtiöissä ja markkinatalouden sääntöjen mukaan.

Haluan vielä tämän lisäksi todeta, että ei ole kovin kauan siitä, kun mm. valtiontilintarkastajat ovat saaneet oikeuden tutustua valtionyhtiöiden tileihin. Tämä ei ole kauan ollut voimassa.

Kaikkien näiden syiden takia me voimme suhtautua paljon ennakkoluulottomammin valtionyhtiöihin kuin joskus 20—30 vuotta sitten, joita asioita...

Puhemies: Kaksi minuuttia!

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Helteen puheenvuoron johdosta. Hän epäili sitä, että tulevaisuudessa valtionyhtiöiden avulla ei voitaisi enää harjoittaa aluepolitiikkaa. Minun mielestäni ei aluepolitiikan harjoittaminen valionyhtiöiden tai yksityistenkään yhtiöiden avulla välttämättä vaadi liiketaloudellisia ratkaisuja. Hyvä esimerkki siitä on Outokumpu Oy:stä Tornion jaloterästehdaspäätös. Päätös sijoittaa se laitos nimenomaan Pohjois-Suomeen, nimenomaan Tornioon, (Ed. Tenilä: Se oli aluepoliittinen päätös!) on jälkikäteen ollut myös erittäin viisas liiketaloudellinen ratkaisu. Sen takia, ed. Mäki-Hakola, Outokumpu Oy osittain on tänä päivänä niin vahva yritys kuin ed. Mäki-Hakola kehui. Se ratkaisu vain sattui olemaan sellainen, jota ed. Mäki-Hakolan puolue ja myös sosialidemokraatit vastustivat viimeiseen mahdolliseen tilanteeseen saakka.

Edelleen mitä tulee toiseen merkittävään valtionyhtiöön, jonka ed. Mäki-Hakola mainitsi, eli Rautaruukkiin, niin jos en väärin muista, niin senkään perustaminen ei ollut erityisen mieluisaa kokoomukselle. Siinä mielessä täytyy antaa ed. Mäki-Hakolalle nyt tunnustus, että tässä asiassa hän on rehellisesti muuttanut kantansa ja ymmärtänyt viisaaksi sen politiikan, jota mm. keskustan voimin ja rehellisesti sanottuna myös SKDL:n voimin on voitu harjoittaa.

Ed. Vähäkangas: Herra puhemies! On syytä puuttua muutamaan asiaan. Olen mielenkiinnolla kuunnellut ed. Mäki-Hakolan ja myös keskustapuolueen edustajien kannanottoja. Onneksi kokoomuksen voimakas vastustus Rautaruukin rakentamiseen ei kantanut silloin vajaat 30 vuotta sitten tulosta. Siitä on muodostunut hyvä yhtiö, jota nyt kansanedustaja Mäki-Hakola on sitten jakamassa yksityisten taskuun. On suuri ero siinä, mitä pääsihteeri Kandolin on puhunut pörssiin menosta, ja siinä, miten ed. Mäki-Hakola on halunnut sen tulkita. Hän on puhunut määränemmistönsäänönsistä hyvin tiukasti tässä asiassa, ei sillä laajalla sektorilla, mitä ed. Mäki-Hakola antoi ymmärtää, että asiat saavat vyöryä veden lailla lainkaan niitä kahlitsematta.

Keskustapuolue tässä on vaikeassa välikädessä. (Ed. Virolainen: Millä lailla?) Sille on annettava tunnustus Rautaruukin rakentamisesta, mutta nyt se on mukana murentamassa sen aluepoliittista näkökulmaa. (Ed. Tenhialä: Ei ollenkaan!) Rautaruukki on rakentanut aluepoliittisella perusteella Oulaisten tehtaat, Pulkkilan tehtaat, Ylivieskan tehtaat, joita ei koskaan olisi muutoin tullut. Kuvitteletko te nyt, että valtion osuuden ollessa vain 51 % aluepolitiikka tulee onnistumaan? Te kouluja käyneinä lain ja vähemmistösuojasäännökset tunnette paremmin kuin minä. Älkää nyt yrittäkö hupsuttaa täällä tavallisia edustajia tällä yksinkertaisella tavalla. Te olette lähtemässä murtamaan aluepoliittista näkökulmaa valtionyhtiöiden toimesta, ja siitä te kannatte vastuun, ettekä te pelastu tästä tilanteesta sillä, että Pohjois-Suomen edustajat ovat sitä mieltä, että näin ei tule menetellä. Te olette vähän niin kuin fariseukset, että te levitätte kätenne, että kuitenkin me enemmistönä teemme eri tavalla.

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Vielä kerran ed. Mäki-Hakolalle totean, että vaikka 51 % kädessä on, on se sitten vasemmassa tai oikeassa kädessä, ed. Mäki-Hakola tietää varsin hyvin sen, että valtionyhtiöiden luonne on oleellisesti jo muuttunut sen jälkeen, kun ollaan menty kahden kolmasosan suojasäännöksen alapuolelle 51 %:iin. Silloin yhtiökokouksissa vähemmistöosakkaat osakeyhtiölain mukaan voivat jo määritellä hyvin pitkälle ne kannat, miten muotoutuu päätöksenteko. Tässä suhteessa valtio joutuu jo ankarasti neuvottelemaan yksityisen puolen kanssa saadakseen ratkaisuja läpi, eli varsin perusteellisesti tilanne muuttuu.

Voisin kysyä asiaa parin esimerkin pohjalta. Jos olisi nykytilanne, lieneekö mahdollista, että olisi korvaavaa teollisuutta Outokummun osalta toteutettu Outokummun kaivokselle Turulan konepajan ominaisuudessa siinä mielessä kuin se silloin tehtiin nykyomistuspohjalla ja kannettiin vastuuta työllisyydestä ja aluepolitiikasta? Samalla tavalla kuvitteellisesti, jos Rautaruukissa olisi yksityistä omistusta 51 %:n rajaan saakka, tuskinpa olisi Rautaruukki Vuolijoen junavaiutchedasta rakentanut korvaamaan kaivostoiminnan lopettamista. Tähän kehitys tulee johtamaan, että erityisesti työllisyys- ja aluepoliittiset näkökulmat jäävät taka-alalle ja rahan saalistus astuu voimaan ja siellä sitten yhtiön johto joutuu kamppailemaan näiden ongelmien kanssa.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Mäki-Hakolan puheenvuorosta johtuen. Hän on mielestäni aivan oikeassa siinä, että korkeasuhdanteen aikana, jollaista nyt elämme, on varsin edullista mennä pörssiin hakemaan rahaa yritystoimintaan osakepääomien korottamismielessä. Tämä on aivan oikein. Tähän on erikoisen herkulisen tilanteen antanut se, että nykyinen hallitus on ollut aika kykenemätön sitä muuten imemään sieltä pois. Siis tällä tavoin se on luonut itselleen lisämahdollisuuden, jos tämä on se tie, jota halutaan kulkea. Mutta tässä hommassa pää tulee vastaan juuri siinä, että joudutaan osakepääomaa yhtä uudelleen ja uudelleen korottamaan ja suhteita muuttamaan. Silloin tullaan niihin näkökohtiin, joita täällä erikoisesti vasemmisto on tuonut esille.

Uutena "pointtina" keskusteluun toisin esiin sen, että tilannehan punnitaan varsinaisesti matalasuhdanteen aikana. Silloin punnitaan se, kuka on valmis aluepoliittisiin toimenpiteisiin ja millä hinnalla. Jos korkeasuhdanteen aikana on paukut uhrattu, mitä sitten käytetään matalasuhdanteen aikana? Ed. Mäki-Hakola, tässä se puntarin paikka seisoo. Sen takia aluepoliittisiin näkökohtiin, joita ed. Siuruainen on tuonut täällä esille, täytyy kiinnittää tässä yhteydessä aivan erikoisesti huomiota.

Ed. Virolainen: Herra puhemies! Hämmästyin sitä puheenvuoroa, jonka ed. Vähäkangas täällä käytti ja kohdisti kritiikin keskustapuolueeseen. Kokemuksesta voin sanoa, että kaikki suuret firmat, jotka on sijoitettu kehitysalueille, on meidän aloitteestamme sinne viety. Ensimmäinen ratkaisu oli typpitehtaan sijoittuminen Ouluun Kekkosen ensimmäisen hallituksen aikana. Olen itse ollut niissä kaikissa mukana. Olen edelleenkin vakuuttunut siitä, että ne ratkaisut ovat olleet oikeita. Meidän puolueestamme, meidän ryhmässämme ei ole vähäisintäkään epäilystä siitä, että valtiovallan on käytettävä kaikki keinot, jotta tuotantoa tulee myös kehitysalueille. Mutta on aika omituista kuunnella sitä konservatiivista paikoillaan pysyvää kantaa, jota vasemmisto täällä esittää ja katsoo, että jos valtion firmat pystyvät saamaan myös muualta rahaa kuin veronmaksajilta, se on paha. Sehän riippuu hallituksesta ja kauppa- ja teollisuusministeriöstä, mitä ne tekevät. Sen edustaja yhtiökokouksessa päättää, mitä firmat tekevät. Älkää saarnatko sellaista oppia, josta on luovuttu jo Moskovassa ja Pekingissäkin.

Ed. Tenhiälä: Herra puhemies! Minusta on ollut erittäin mielenkiintoista, että SKDL:n taholta on otettu esiin yhtenä hyvänä yrityksenä Rautaruukki Oy ja se, kuinka Rautaruukkia on pystytty kehittämään ja edistämään johtuen siitä, että Rautaruukin omistusolot ovat ne, mitkä ovat. Kuitenkin tilanne on Rautaruukin osalta se, että sen omistusoiloista määritellään yhtiöjärjestyksessä ja yhtiöjärjestyksen perusteella valtion omistuksen pitää olla yli 51 %. Mutta ei sen pidä olla sen kummempi kuin tässä laissa on tällä hetkellä, ja tämä on laki, joka koskee Outokumpua, mutta Rautaruukkia ei koske omistusoiloiltaan muuta kuin yhtiöjärjestys. Rautaruukin avulla on pystytty hoitamaan aluepolitiikkaa hyvin, niin kuin täällä on todettu, enkä näe mitään esteitä, ettei Outokummunkin osalta voitaisi tehdä näin.

Mitä itse Outokumpu Oy:n omistusoiloja koskevaan lakiesitykseen tulee, alleviivaan edelleenkin valtiovarainvaliokunnan mietinnön viimeisen kappaleen sisältöä, jossa halutaan muistuttaa hallitusta siitä, miten osakeannit yleensä pitäisi toteuttaa, ja toisaalta, miten yhtiöiden omistuspohjaa pitäisi laajentaa. Hyvänä pohjana — sanoisin edelleen kehittämiseksi — on myös talouspoliittisen ministerivaliokunnan periaatekannanotto, ja kun täällä on kauppa- ja teollisuusministeri Suominen, minusta hän voisi valottaa eduskuntaa myös hallituksen tekemistä periaatteellisista kannanotoista tältä osin.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Minäkin pyysin puheenvuoron ed. Vähäkankaan puheenvuoron johdosta. Ei se, että valtiolla on vaikka 100 % valtionyhtiön omistuksesta, ole tae sille, että omistusta käytetään tehokkaan aluepolitiikan ajamiseksi. Tämän hallituksen ajalta meillä on hyviä esimerkkejä siitä. Jos hallituksen tahto on toisen suuntainen, ei valtionyhtiöitäkään voida silloin mihinkään muihin tarkoituksiin käyttää. On siis hyvin paljon kysymys siitä, minkälaista linjaa se hallitus, joka valtaa näissä yhtiöissä käyttää, edustaa. Meillä on aikaisemmalta ajalta hyviä esimerkkejä siitä, että keskustan ollessa hallituksessa näitä yhtiöitä on perustettu, niitä on kehitetty ja niiden avulla on päästy hyvään aluepoliittiseen tulokseen mutta niiden avulla on päästy myös hyvään liiketaloudelliseen tulokseen. Niin kuin ed. Mäki-Hakola täällä tunnusti, ne ovat loistavia esimerkkejä siitä, minkälaisia valtionyhtiöt voivat olla.

Ed. Mäki-Hakola: Herra puhemies! Vielä kerran haluan todeta, että on aivan eri asia kokoomuslaisen ajattelutavan kannalta rahoittaa valtionyhtiöitä veronmaksajien varoin tai panna ne pörssiin markkinatalouden sääntöjen mukaan toimien. Tämä on niin perustavaa laatua oleva ero, ed. Vähäkangas, että se on melkein yhtä suuri ero kuin tänä päivänä marxilaisuuden osalta tapahtuva aatteellinen keskustelu.

Sitten täytyy todeta ed. Pulliainen lausuma ja sanoa, että voi hyvä tavaton. Jos tällaista ajattelutapaa todella on, niin hyvänä aikana ei saisi luoda yritykselle pohjaa ja perustaa vaan täytyisi odottaa sitä, että tulisi huono aika, ja yrittää sitten saada, mitä on saatavissa, silloinhan me olemme varmasti tiellä, joka johtaa kyseisten firmojen kokonaisuudessaan loppumiseen. Siis ed. Pulliainen puhuu aivan uskomatonta tekstiä täällä. Hän ei tunnu käsittävän myöskään yhtiöiden perustamistaan. Saahan valtiokin merkitä lisää osakkeita, jos niitä osakkeita yksityisellekin pörssistä jaetaan.

Kauppa- ja teollisuusministeri Suominen: Herra puhemies! Keskustelu valtionyhtiöistä, on vilkasta, niin kuin pitää ollakin. Minusta pääsääntöisesti ne perustamispäätökset, joita aikanaan on tehty, ovat olleet viisaita ja sijoituneet oikeille paikoille. Nyt elämme kuitenkin toisenlaista aikaa. Valtionyhtiöt kansainvälistyvät, ja kansainvälistyminenkin tarvitaan, jotta työpaikat voidaan säilyttää kaikilla niillä tehdaspaikkakunnilla ja toimintapaikkakunnilla, missä valtionyhtiöt pyörivät. Ne tarvitsevat myös aivan toisenlaisia määriä pääomia, ne ovat kasvaneet kokoluokkaan, joka vielä 15 vuotta sitten tuskin oli kuviteltavissa, ja kun niitä saa yksityiseltä pääomasektorilta, niin toki, yhtyen tässä ed. Virolaiseen, sitä pitää sieltä ottaa eikä käydä vain niukalla budjettikukkarolla. Määräysvalta tullaan tiukasti pitämään tietysti valtiovallan käsissä. Tämä on myös kaikille osakkeita ostaville ilmoitettu. Ei yritetä peitellä sitä, että kauppa- ja teollisuusministeriössä on se salkku, jossa on 51 %,

Se, että valtionyhtiöitäkin käytetään yhä edelleen aluepolitiikan välineenä, on itsestään selvää. Olen mm. lähettänyt tiedustelun tai vaatinut valtionyhtiöitä selvittämään tämän kuukauden aikana, miten ne aikovat suunniteltuja laajennuksiaan tai työpaikkalisäyksiään ohjata nimenomaan kehitysalueille. Pidän ehdottoman välttämättömänä, että myös

valtiovalta pyrkii koko ajan siihen, että sen omat yritykset, kun ne laajentavat, pyrkisivät laajentamaan ja tuomaan toimintaa kehitysalueille.

Ed. Mattila: Herra puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Laaksosen puheenvuoron jälkeen. Ed. Laaksonen puheenvuorossaan peräänkuulutti sitä, että valtiolla täytyisi olla omistusoikeus vähintään 2/3. Tässä yhteydessä haluan alleviivata vain sitä, että meillä on olemassa valtionyhtiöitä, joiden valtion osakkeiden omistusosuus on määritelty 51 %:iin tai sitä ei ole määritelty ollenkaan, kuten Enso-Gutzeitin osalta. Nämä yhtiöt ovat toimineet aluepoliittisestikin varsin viisaasti, että yksistään 2/3 ei ole aluepolitiikan osalta määrittelemässä, onko yhtiö aluepoliittisesti hyvin toimiva vai ei.

Käytyyn keskusteluun liittyen vielä haluan alleviivata sitä osaa, mikä laissa jää edelleen voimaan nyt käsiteltävän lain 3 §:n osalta. Siellä todetaan, että yhtiön yhtiöjärjestykseen on otettava sellaiset määräykset, että valtion määräämisvalta yhtiössä säilytetään ja valtiontalouden sekä yleiset edut turvataan. Tämä on edelleenkin laissa olemassa oleva kohta. Sekin antaa pohjaa sille, että valtiolla tulee olemaan varsin merkittävä osuus niin kuin tähänkin saakka ja meillä eduskunnassa niin ikään. Erikseen olisi mielestäni käytävä keskustelu siitä, mitkä ovat niitä valtionyhtiöitä, missä valtion omistusosuuden täytyy olla enemmän kuin 51 %. Sitä keskustelua meillä ei ole käyty. Itse olisin näkemässä, että esim. Alko, Imatra Voima ja Nesite saattaisivat tähän kerhoon kuulua.

Ed. Vähäkangas: Herra puhemies! Ed. Virolaiselle totean, että ei kukaan kiistä keskustapuolueen mukanaoloa ja asemaa valtionyhtiöiden perustamisessa myös kehitysalueille, mutta se on alkanut lipsua tästä näkökulmasta. (Ed. Virolainen: Milloin?) — Viimeksi kun oli kysymys Rautaruukin osakepääoman 50 miljoonan markan jäädyttämisestä, tähän olitte sitä mieltä, enemmistö, ettei sitä tarvitse sinne antaa. (Ed. Virolainen: Emme me mitään lipsuneet!) — Mitä muuta se on kuin lipsumista? Olisi hauska kuulla, millä nimikkeellä ed. Virolainen sitä nyt haluaisi kutsua. — Kyllä kai rahoituksen ongelmatiikka ymmärretään, mutta meistä on syytä edetä varovasti ja määränemmistö pitää. Kyllä kai valtiolla tässä tilanteessa, kun sillä on rahaa käytettävissään enemmän kuin koskaan ennen, on mahdollisuus val-

tion yhtiöihin, hyviin omiin yhtiöihin sijoittaa enemmän kuin 300 miljoonaa markkaa vuositasolla, jos halua on. Ei, ed. E. Aho, kummene yhtään se logiikka, joka teillä oli tässä asiassa, prosenteissa omistus. Pitää olla myös halu ja tahto toteuttaa aluepolitiikkaa. Se näkyy uupuvan tällä hetkellä keskustapuolueen enemmistöä.

Ed. Mäki-Hakolan näkemyksessä on vähän ihmeellinen kohta. Minusta se on todella Nooakin aikuinen ja vanha. Jos kauppa- ja teollisuusministerinä on oikeistolainen tai vasemmistolainen, linja kulkisi sen mukaan tänä päivänä myös valtionyhtiöissä. Minä haluaisin olla sen verran vasemmistolainen ja isänmaallinen että linja ei voi tänä päivänä kulkea sillä tavalla vaan että valtion teollisuus on meidän kaikkien omaa teollisuutta ja yhteistä teollisuutta. Sitä pitää kyetä hoitamaan, ed. Mäki-Hakola, muutenkin kuin Thatcherin hengessä.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Mäki-Hakola, voisiko sanoa, totaalisesti väärin ymmärsi sen sanoman, minkä äsken välitin. Minä yritin vain tähdentää sitä, että näiden toimenpiteiden linjalla on olemassa pää, joka tulee vastaan. Toinen näkökohta, että näitten merkitys punnitaan matalasuhtanteen aikana.

Ministeri Suomen mielestäni taitavasti vastasi ed. Mäki-Hakolalle toteamalla, a) että halutaan pitää tiukasti päätösvalta valtion käsissä, ja b) hän ilmoitti, että hän on jo antanut määräyksiä siitä, millä tavalla valtionyhtiöitten tulee aluepoliittisesti toimia. Tämän taustalla tietysti voi vain olla valta määrätä ja päättää näin. Siitä hän tässä juuri on kysymys. Mielestäni ministeri Suomen vastasi loistavasti ed. Mäki-Hakolalle.

Ed. Helle: Arvoisa puhemies! Toteaisin ministeri Suomen kauniin puheenvuoron johdosta pari seikkaa.

Ensinnäkin sen, mihin jo ed. Vähäkangas täällä viittasi, että valtiollahan on tällä hetkellä rahaa. Esimerkiksi verotulot ylittävät selvästi budjetoidut, eli rahasta ei ole kysymys.

Miksi ei todella hallitus voisi lähteä siitä, että se sijoittaisi valtionyhtiöihin osakepääomaa enemmän, kuin se nykyään saa osinkoina. Nythän ne ovat suurin piirtein tasapainossa, eli pistetään saman verran kuin sieltä saadaan. Eli nettosijoitukseen olisi mahdollisuuksia, jos on poliittista tahtoa. Toiseksi liittyen sanotaan, että otetaan rahaa sieltä, missä on, ja kun pörssimarkkinoilla liikkuu rahaa, sen takia valtionyhtiöitten on syytä mennä pörssiin ottamaan.

Minä huomauttaisin vain siitä, että me olemme toivoneet ja esittäneet sitä, että hallitus esittäisi sellaisia lakeja, joilla esimerkiksi päästäisiin näihin ylimää räisiin myyntivoittoihin kiinni verotuksella, jota kautta juuri näiltä markkinoilta otettaisiin varoja, jotka voitaisiin sitten sijoittaa vaikkapa valtionyhtiöitten osakepääoman korottamiseen. Keinoja on, mutta te ette halua, te ette uskalla puuttua keinotteluun, jota pörssimarkkinoilla nykyään tapahtuu. Senhän kuulumme eilenkin kyselytunnilla: puhuttiin, että "jos jotain hallitus saa aikaan, silloin voidaan tehdä sitä ja sitä".

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Haluaisin lopuksi ihan lyhyesti todeta siitä, että valtionyhtiöthän aikanaan käsittääkseni pitkälti on perustettu siitä syystä ja sellaisille teollisuudenaloille, joilla ei muuten yksityistä aktiviteettia ole ollut, koska esimerkiksi riskit ovat olleet niin suuria. Eli valtionyhtiöiden tehtävänä on täydentää sitä yksityistä aktiviteettia, joka maassa muuten yksityisessä yritystoiminnassa on. Totta kai yli 50 %:n omistusosuus turvaa ja takaa sen, että valtion ääni päätöksenteossa kuuluu.

Tässä yhteydessä haluaisin kiinnittää huomiota siihen, että kun jatkossakin valtiolla on enemmistövalta ja mahdollisuus vaikuttaa valtionyhtiön toimintaan, toki silloin pitää myös toimia siten, että valtionyhtiöt eivät laajene sellaisille sektoreille, joilla on käyttämätöntä yksityistä kapasiteettia. Minusta niiden toimialueena pitää olla sellaiset alueet, joilla tosiaan riskit ja vastaavat ovat suuret. Jos ne toimivat muunlaisella alalla, silloin pitää toimia aivan samoilla edellytyksillä kuin yksityinen yritystoimintakin eikä suojattuna.

Kauppa- ja teollisuusministeri Suominen: Herra puhemies! Ed. Anttila on usein viitannut makeuttajatuotantoon ja nyt voin kyllä ilahduttaa ed. Anttilaa sillä, että näyttää siltä, että makeutustuotanto olisi puolittain yksityistetty ja irrotettu valtion yrityksestä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 3 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotus laiksi leimaverolain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 20

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 11

Suuren valiokunnan mietintö n:o 33

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 33. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, ja sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 22 ja 97 b §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotukset laiksi tulo- ja varallisuusverolain 57 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 21

Lakialoite n:o 17

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 12

Suuren valiokunnan mietintö n:o 34

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 34. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, ja sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 57 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy suuren valiokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotukset laeiksi kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta annetun lain 8 ja 9 §:n sekä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 248/1988 vp.

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 3

Suuren valiokunnan mietintö n:o 35

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 35. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, ja sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 8 ja 9 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen 6, 12 ja 28 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotus laiksi Tammisaaren saariston kansallisuudesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 244/1988 vp.

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 4

Suuren valiokunnan mietintö n:o 36

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 36. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, ja sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—6 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ed. Laineen ym. lakialoite n:o 25 laiksi kansalaislakialoitteesta ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien parantamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Puhuessaan Porvoon valtiopäivien 180-vuotissymposiumissa runsaat kaksi viikkoa sitten professori Martti Noponen kuvasi maamme nykyistä valtapoliittista tilannetta mm. siten, että viralliset päätöksentekijät ovat menettämässä merkitystä yhteiskunnassa. Arvioidessaan kasvaneen kansalais-tottelemattomuuden syitä professori Noponen katsoi sillä olevan yhteyttä äänestysaktiivisuuden putoamiseen ja eduskunnan nauttiman arvostuksen laskemiseen.

Eduskunnan arvovalan aleneminen on johtanut kansalaisten irtisanoutumiseen yhä laajemmin poliittiseen toimintaan osallistumisesta jopa vaaleissa. Erityisen huolestuttavaa on se, että poliittinen passiivisuus näyttää lisääntyvän juuri sen väestön keskuudessa, jota nykypoliittikka kohtelee kaikkein huonoimmin. Samaan aikaan kansalaisten keskuudessa lisääntyvät erilaiset suoran toiminnan muodot ja vaatimukset demokratian laajentamisesta. Yhä useammin vaaditaan kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä lähimmässä asuinympäristössä, työpaikassa ja koko yhteiskunnassa tapahtuvassa päätöksenteossa.

Perustuslain mukaan valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville koostunut eduskunta. Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että kansalaiset katsovat pankeilla ja suuryrityksillä olevan enemmän valtaa kuin eduskunnalla. Tosiasia on myös se, että eduskunta on omilla päätöksillään siirtänyt valtaa suomalaisille ja ylikansallisille pankeille ja yrityksille — viittaan tässä yhteydessä moniin sellaisiin säädöksiin, jotka eduskunta on hyväksynyt, tai esimerkiksi Suomen Pankin eräisiin toimintapöytäkirjoihin.

Mielipidetiedustelut osoittavat myös, että kansalaiset kokevat esimerkiksi asukas- ja kaupunkiosayhdistykset kunnanvaltuustoa, eduskuntaa ja puolueita paremmiksi omien etujensa ajajiksi. Kansalaistoiminnan kasvu erilaisissa kysymyksissä osoittaneen, että ihmiset kokevat, etteivät asiat järjesty, jolleivät he itse ole mukana niihin vaikuttamassa.

Eräissä asiantuntijoiden arvioissa, ei vain professori Noposen, johon edellä viittasin, vaan

eräissä muissakin on päädytty siihen, että äänestysaktiivisuuden putoaminen ja kansalais-tottelemattomuuden lisääntyminen ovat seurausta eduskunnan arvostuksen vähenemisestä.

Eduskunnan sisäinen käytäntö ja asema on myös muuttunut. Vielä 1950-luvulla — löytyy 1970-luvultaikin esimerkkejä — hallituspuolueet sallivat kansanedustajien neuvotella muutoksista hallituksen esityksiin hallituksen omanarvontunnon siitä kärsimättä. Nykyisin tilanne näyttää olevan sellainen, että hallitus, suuri virkako-neisto ja elinkeinoelämä hallitsevat itse asiassa myös eduskunnan päätöksentekoa. Täytyy sanoa, että monet hallituksen esitykset ovat kuin suoraan STK:n laatimia ja arvelen, että eräät ministereistään tämän voisivat tunnustaa. (Min. Liikanen: Mitkä esimerkiksi?) — Minä palaan tähän valtiovarainministerin kysymykseen toisessa yhteydessä. — (Min. Liikanen: On parempi vähän miettiä!)

Valtaosa eduskunnan kuulemista asiantuntijoista edustaa hallituksen ja liike-elämän näkemyksiä. Näin on mm. monien verolakiesitysten osalta, joihin nyt voin tässä viitata myös vastauksena valtiovarainministerin äskeiseen välihuomautukseen. (Min. Liikanen: Se on väärinkäsitys!)

Kansalaisten ja heitä edustavien järjestöjen mahdollisuudet vaikuttaa eduskuntaan ovat huomattavasti edellisiä vähäisemmät. Yksittäisen kansanedustajan tekemät lakialoitteet yleensä täällä eduskunnassa hylätään tai, niin kuin käytäntö on, suurin osa niistä jää kokonaan käsittelemättä. Johtopäätöksenä tästä on, että pitää avata uusia kanavia kansalaisjärjestöjen ja kansalaisliikkeiden sekä myös yksittäisten kansalaisten vaikutukselle eduskuntaan, ja ilmeisesti samalla tulisi parantaa myös kansanedustajien oikeuksia saada aloitteensa täällä eduskunnassa käsiteltyksi.

Erityisen tärkeänä on pidettävä kansalaisten oikeutta kansalaislakialoitteen ja kansalaisvälikysymyksen saattamiseksi eduskunnan käsiteltyyn ja päätettäväksi. Kansalaisjärjestöille ja kansalaisliikkeille olisi myös turvattava oikeus tulla kuulluiksi eduskunnan valiokunnissa. Samoin tulisi kansalaislakialoitteen ja kansalaisvälikysymyksen allekirjoittajien edustajille antaa mahdollisuus tulla kuulluiksi eduskunnan valiokunnissa.

Eduskuntaan kohdistuvan kansalaisvalvonnan parantamiseksi tulisi eduskunnan istuntojen julkisuutta lisätä esimerkiksi avaamalla kana-va, jolla radioitaisiin ja televisioitaisiin edus-

kunnan istunnot suorina lähetyksinä, kuten näyttää eräissä maissa olevan tapana. Kyllä minun on tietysti myönnettävä, etteivät eduskunnan nykyiset istunnot ole niin mielenkiintoisia, että kukaan niitä jaksaisi tuntikaupalla seurata, mutta on olemassa asioita, joita halutaan seurata, olemassa sellaisia kansalaisryhmiä, jotka haluaisivat esimerkiksi omaa kansalaisryhmäänsä koskevan asian käsittelyä seurata kaikilta osin täällä eduskunnassa. Siksi me olemme tässä lakialoitteessamme ehdottaneet kansalaisten vaikutus- ja valvontamahdollisuuksien lisäämiseksi mm. juuri tällaista toimenpidettä kuin radioinnin ja televisioinnin täysimittaista suorittamista sen lisäksi, että tietenkin tulisi edelleen käyttää sellaisia tiivistelmiä, joita radio ja televisio eduskunnan istunnosta voisivat jokaisen istunnon osalta lähettää.

Yksityiskohtaisesti me tässä lakialoitteessamme ehdotamme mm., että 5 000 kansalaisen tulisi saada mahdollisuus saattaa eduskunnan käsittelyyn mikä tahansa näitä allekirjoittajia, kansalaisia, koskeva asia. Toiseksi ehdotamme, että tällainen kansalaislakialoite käsiteltäisiin viimeistään vuoden kuluessa, ja tähän samaan pykälään olemme myös ehdottaneet säännöksen siitä, että kansanedustajan tekemä lakialoite on käsiteltävä vuoden kuluessa, on vastaus siihen sitten myönteinen tai kielteinen, mieluummin tietysti hyvissä aloitteissa myönteinen.

Kolmanneksi ehdotamme, että kansalaislakialoitteet, joista edellä puhuin, julkistettaisiin mahdollisimman laajasti mm. Yleisradion kautta. Edelleen ehdotamme, että eduskunta voisi päättää tällaisen kansalaislakialoitteen kansalaiskäsittelyn järjestämisestä. Samoin ehdotamme mahdollisuutta eduskunnan päätöksellä saattaa jokin hallituksen esitys kansalaiskäsittelyn kohteeksi ja ehdotamme myös mahdollisuutta kansanedustajan tekemän tärkeän lakialoitteen kansalaiskäsittelyn järjestämiseksi. Olisi siis eduskunnan käsissä ja päätettävissä, miten tämä järjestettäisiin.

Me edelleen ehdotamme kansalaisvälityksilyksien käyttöönottoa. Se tarkoittaisi sitä, että 50 000 kansalaista voisi saada hallituksen luottamuksen täällä eduskunnassa äänestyksen kohteeksi. Kuten aikaisemmin aloitettamme perustellessani mainitsin, me ehdotamme säännöstä myös siitä, että kansalaisjärjestöillä ja kansalaisliikkeillä olisi oikeus tulla kuulluiksi eduskunnan valiokunnissa, ja olemme erillisen pykäläehdotuksen tehneet myös eduskunnan

täysistuntojen radioinnista ja televisioinnista, kuten edellä perustelin.

Herra puhemies! Toivon, että valiokunta ryhtyy tätä asiaa vakavassa mielessä käsittelemään.

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! Ettei tule sellaista käsitystä, että tämän tyyppiset ajatukset ja näkemykset, joita ed. Laine esitteli, ovat vain lähellä devaa, haluan todeta, että kun esimerkiksi toissa vuonna sosialidemokraatit hyväksyivät puolueelleen uuden periaateohjelman, niin siinä yhteydessä aika pitkän aikaa kestäneessä keskustelussa pohdittiin hyvin syvällisesti kansanvallan ja demokratian syventämistä, ja niissä keskusteluissa myös tällainen kansalaislakialoite oli keskeisesti mukana.

Ed. Laine toi esittelypuheenvuorossaan hyvin monia erilaisia perusteluja ja näkemyksiä tähän asiaan. Olen joistakin kohdin eri mieltäkin, mutta yleisesti ottaen tämän tyyppisillä ajatuksilla on minusta pohjaa huolimatta siitä, että kun meitä kansanedustajia nyt kuitenkin on Suomessa 200, se on moniin muihin maihin verrattuna aika iso määrä ajateltaessa kansakunnan pienenköö kokoa. Olen sitä mieltä, että pääsääntöisesti kansalaisten lakitoiveet kanavoituvat kyllä meidänkin välityksellämme, mutta niin kuin sanon, kansanvaltaa voidaan kyllä syventää tämänkin tyyppisillä esityksillä kuin nyt devan eduskuntaryhmä ehdottaa.

Ed. Virolainen: Herra puhemies! Se asia, jonka ed. Laine on tässä lakialoitteessaan ottanut esille, on mielestäni niin tärkeä, että siihen kannattaa kiinnittää erityistä huomiota, vaikka minäkään ed. Gustafssonin tavoin en voi yhtyä läheskään kaikkiin niihin keinoihin, joita ed. Laine esittää.

Viime aikoina kehitys on kulkenut hyvin huolestuttavaan suuntaan, kun kansalaisten äänestysprosentti melkein vaali vaalilta on alentunut. Kun vielä 60- ja 70-luvuilla päästiin varsin korkeisiin äänestysprosentteihin, nyt on kehityksen suunta kokonaan vähenemään päin, mikä on kovin huolestuttavaa. Erityisesti näyttää siltä, että nuoret ikäluokat tuntevat kovin heikkoa kiinnostusta puolueitten toimintaa kohtaan, joiden kautta meillä poliittinen toiminta yleensä organisoidusti kulkee, ja nimenomaan eduskuntavaaleissa äänestysprosentit ovat olleet kovin alhaisia.

Mutta minun mielestäni päähuomio pitäisi lähinnä kohdistaa, ei niinkään uusien ryhmittyy-

mien mukaan vetämiseen, vaan puolueitten toimintaan ja eduskunnan työhön. Ne ovat kaksi perustekijää suomalaisessa demokratiassa. Niin kuin ed. Gustafsson mainitsi, meillä on vajaan viiden miljoonan asukkaan kansalla 200 hengen parlamentti, eduskunta, ja monet ovat pitäneet sitä jo liiankin suurena. Me saamme suhteellisen pienellä äänimäärällä edustajan eduskuntaan, niin että eduskunnan ja kansalaisten välinen yhteys meillä on parempi, aktiivisempi ja elävämpi kuin monissa muissa maissa.

Mielestäni tämän vaalikauden aikana onkin juuri eduskunnan toimintaan kiinnitetty erityistä huomiota. Eilenhän täällä avattiin uusi käytäntö: hallituksen kyselytunti, joka minun mielestäni — edustan oppositiota — hallituksenkin toimesta hoidettiin varsin tyylikkäästi, ja myös herra puhemies suhtautui hyvin tasapuolisesti eri tahoilta tehtyihin puheenvuoropyyntöihin ja erilaiset mielipiteet pääsivät täällä esiin. Eräitä poikkeuksia tietysti oli, kun hallitusryhmien edustajat eivät luottaneet siihen, että hallitus pystyy puolustamaan itseään, ja omissa puheenvuoroissaan lähtivät suorittamaan hallituksen puolustamista, vaikka olisi pitänyt esittää kysymyksiä eikä sellaisia tullut. Mutta tämä on ehkä niitä alkukankeuksista johtuvia vaikeuksia, jotka ajan mukana poistuvat, ja toivottavasti saadaan suuren yleisön mielenkiinto kohdistumaan suuremman määrän eduskuntaan ja eduskuntatyöhön kuin tähän saakka.

Täällä eduskunnassa on myös viime aikoina esitetty toistuvasti toivomuksia siitä, että maan hallituksen jäsenten pitäisi kaikki tärkeimmät poliittiset ilmoitukset, joita he kansalle ja kansalaisille tekevät, tehdä eduskunnassa, ei Oulussa tai Kemissä tai Iisalmessa, Kuopiossa tai Lohjalla, vaan täällä eduskunnassa, jotta tärkeät ajatukset ja suunnitelmat, joita hallituksella on, tulisivat eduskunnan kautta koko kansan tietoisuuteen.

Yhdyn siinä täysin ed. Laineeseen, että eduskuntatyötä pitäisi informoida paremmin suurelle yleisölle. Arvelen, että eilinen ensimmäinen hallituksen kyselytunti herätti kyllä suurta mielenkiintoa kansalaisissa. Sitä seurattiin ja se herätti mielenkiintoa myös eduskunnassa, kun eduskunta kai ensimmäisen kerran kyselytunnin aikana oli näin täysilukuinen.

Tätä tietä pitäisi eduskunnan työtä kehittää, ja tällä vaalikaudella on muutenkin päästy eteenpäin. Esimerkiksi edustajat ovat luopuneet niistä pitkistä puheista, jotka olivat 60- ja 70-luvuilla täällä oikein paha riesa. En lähde monia esi-

merkkejä luettelemaan, mutta muistan, että kun täällä käytiin kamppailua siitä mies ja ääni -periaatteesta, jossa yritettiin antaa Suomen korkeakouluopiskelijoille enemmän valtaa päättää heitä koskevista asioista, eräs kokoomuksen naisedustaja meni pönttöön ja oli pannut pehmeät aamutohvelit jalkaansa jaksakseen seistä siellä pöntössä yli kolme tuntia, jonka puhe kesti. Meillä oli myös eräs pappismies, joka vastusti metsänhoitomaksua. Hän monien valtiopäivien aikana puhui useita tunteja pöntöstä ilman, että puhemies olisi voinut tehdä hänelle mitään. On suuri uudistus, kun eduskunta on vapaaehtoisesti suostunut siihen, että rajoittaa puheenvuoronsa normaalisti 15 minuutiksi. Tätä uudistusten tietä on jatkettava.

Minä huomauttaisin ed. Laineelle, että johan nyt jokainen kansanedustaja, joka edustaa kansaa ja valitsijoita, voi tehdä aloitteita niin paljon kuin haluaa. Jos halutaan aktivoida aloitteiden käsittelyä, sitten pitäisi valiokuntatyötä muuttaa ja ehkä ottaa valtiopäiväjärjestykseen ja työjärjestykseen määräys siitä, missä aikataulussa aloitteet on käsiteltävä.

Minusta tuntuu myös, että on aika turhaa antaa 50 000:een nousevalle kansalaisten määrälle oikeutta tehdä välikysymystä, koska 20 kansanedustajaa voi tehdä välikysymyksen täällä eduskunnassa. Täällähän voi kaksikin kansanedustajaa ehdottaa epäluottamuslausetta hallitukselle, toinen ehdottaa ja toinen kannattaa, silloin asia tulee äänestykseen. Mitä siinä monenlaisia uusia systeemejä tarvitaan, kun nykyisenkin systeemin perusteella nämä tavoitteet voidaan saavuttaa?

Mutta me emme ole puhuneet eduskunnassa pitkään aikaan siitä, että puolueitten toimintaa täytyisi lähteä katsomaan vähän toiselta kannalta kuin aikaisemmin. Eduskuntaryhmien asema puoluetuotoimistoihin ja puolueisiin verrattuna on käsittääkseni juuri viime vuosien aikana huomattavasti vahvistunut. Eduskuntaryhmien pitäisi kaikissa puolueissa ottaa varsinainen päätäntävalta käsiinsä, koska kansanedustajat ovat saaneet vallan suoraan valitsijoilta ja puolueitten valta, niin välttämätöntä kuin se onkin, on sittenkin välillistä. Jos eduskuntaryhmien valta kasvaisi, ilmeisesti välttyttäisiin monilta sellaisilta puolueitten pohjalta lähteviltä ratkaisuilta, jotka kyllästyttävät ja ärsyttävät tavallista valitsijaa. Jos puolueet esimerkiksi ennen vaaleja sopivat määrätyistä nimitysasioista, niin kuin viime aikoina, myös sinipuhallituksen aikana on tapahtunut, niin kan-

salaiset saavat sen käsityksen, että puolueet pelkäävät äänestäjiä. Ne päättävät eräiden kaupunkien virkojen täytöstä muutamaa viikkoa ennen kunnallisvaaleja, jotta äänestäjät eivät vain pääsisi sotkemaan heidän ympyröitään. Ei ole ihme, että tällainen toiminta, tällaiset temput, kyllästyttävät valitsijoita ja ennen kaikkea nuoria.

Itse olen pitkään ollut eduskunnassa ja politiikassa, ja minä sanoisin, että eräs seikka, joka puolueitten pitäisi korjata olisi se, miten suhtaudutaan ns. poliittisiin virkanimityksiin. Meillä hallitusmuodossa sanotaan, että virkaanasettamisperusteet ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto. Viime aikoina taidosta on sanottu, että taito tarkoittaa koulutusta. Nyt viime aikojen monissa nimityksissä sellainen henkilö, jolla ei ole minkäänlaista tutkintoa, kansakoulututkinto voi olla, valtioneuvoston erivapaudella sivuuttaa akateemisen loppututkinnon suorittaneen. On vähän laskettu leikkiä kykypuolue kokoomuksesta, että siellä ei tämän hallituksen aikana ole nimitetty tärkeisiin virkoihin kuin ylioppilaita, ja kun ylioppilaat loppuvat, niin tulee keskikoulun käyneitten vuoro. Kuitenkin koulutusaste on Suomessa huomattavasti noussut. Onko ed. Gustafsson sitä mieltä, että tämä kehitys on oikean suuntaista? (Ed. Gustafsson: Ei ole!) — No hyvä. Minä olen sitä mieltä, että se on väärään suuntaan, varsinkin, kun sitä toteuttaa puolue, joka aina on kykyä ja kansalaiskuntoa kunnioittanut, jopa siinä määrin, että ovat väittäneet, että heidän puolueensa onkin erityinen kykypuolue. Missä ne kyvyt nyt ovat, ed. Tiuri, kun pitää keskikoulun käyneitä tärkeisiin virkoihin nimittää?

Sitäkin ihmettelen, että kokoomuksen nykyinen ryhmän puheenjohtaja, rehellinen maanviljelijä Tapani Mörttinen pyrkii Kansaneläkelaitoksen johtajaksi. Minä keskustalaisena maanviljelijänä pidän maanviljelijän ammattia paljon enemmän kunniaa kuin mitä on tulla käskyläiseksi Kansaneläkelaitokseen. Ei siellä yksi johtaja paljon voi tehdä kesää eikä talvea. Mutta tällaisista asennekysymyksistä pitäisi luopua, jos me haluamme saada suurempaa kiinnostusta politiikkaan ja puolueitten toimintaan. Olisi hyvin toivottavaa, että lahjakkaat nuoret naiset ja miehet, jotka ovat saaneet joka suhteessa paljon enemmän koulutusta kuin esimerkiksi minun sukupolveni, tulisivat mukaan poliittiseen toimintaan. Ja tämä asettaa puolueelle suuria vaatimuksia.

Joku tietysti voi sanoa, että minä olen väärä

henkilö puhumaan, koska olen ollut täällä eduskunnassa niin kauan, kauemmin kuin kukaan teistä toisista, mutta minä olen sanonut, että ei politiikassa voi olla kauempaa kuin mitä kansa antaa luottamusta. Minä olen nähnyt, että kansan tuomio on kyllä peruuttamaton, 1983 minut kymmeniä vuosia eduskunnassa olleena jätettiin eduskunnasta pois, ja kun ihminen politiikkaan tulee mukaan, hänen täytyy tyytyä politiikan koviin lakeihin. Ehdokas voidaan valita tai olla valitsematta.

Voitaisiin jatkaa tätä vaatimusta puolueitten toiminnan uudistamiseksi niin, että puolueet todella olisivat kannattajiensa ja kansan tahdon tulkitsijoita, ja silloin, kun vaaleja lähestytään, odotettaisiin ainakin vaalien tulosta ennen kuin ryhdytään tekemään sellaisia päätöksiä, joilla monessa tapauksessa selvästi syrjäytetään kansan tahto. Toisin sanoen, niin hyväätarkoitava kuin varmasti ed. Laineen lakialoite onkin, minusta tuntuu siltä, että me emme tarvitse tämän tapaisia uusia järjestelyjä, vaan pitää toimia nykyisen järjestelmän pohjalta eduskuntatyötä uudistamalla ja kehittämällä ja ennen kaikkea saattamalla puolueitten toiminta lähelle kansaa niin kuin se oli silloin tämän vuosisadan alussa, kun sosialidemokratinen puolue ja maalaisliitto lähtivät liikkeelle.

Silloin kansalaiset todella ottivat poliittisen toiminnan erittäin vakavasti, jopa hartaasti. Omalta kotiseudultani Karjalasta muistan, että kun itse asuin lähellä kansakoulua, joka oli äänestyspaikka valtiollisissa vaaleissa, vaalit olivat silloinkin kaksipäiväisiä, niin äänestyspaikalle tultiin tummiin pukeutuneina, niin naiset kuin miehet. Usein vielä meidän kylässämme oli sen jälkeen vakavahenkinen hartaushetki. Äänioikeutta pidettiin niin suurena saavutuksena, että oli kunnia-asia käydä äänestämässä. Ehkä minua pidetään lapsellisena, kun kuvittelen, että meillä pitäisi myös modernissa Suomessa olla mahdollisuuksia palata siihen, että politiikka olisi tärkeä asia, ja että eduskunta käytännössä pääsisi hoitamaan suomalaisen demokratian ylimmän elimen asemaa ja työtä. Se riippuu meistä itsestämme hyvin suuressä määrin. Ja mielestäni eilen tehty aloite oli oikeaan suuntaan osunut, vaikka valitan sitä, että julkinen sana aika kovakouraisesti sitäkin kohteli.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen iloinen siitä, että meidän lakialoitteemme antoi mahdollisuuden ed. Virolaiselle käyttää hyvin mielenkiintoisen puheenvuo-

ron, joka liittyy olennaisesti tähän aloitteeseen, mutta hän käsitteli myös muita tärkeitä asioita, joista ainakin hyvin monilta osin voin yhtyä hänen esittämiinsä näkemyksiin. Katsonkin, että ne tavoitteet, jotka ed. Virolaisen puheenvuoroon sisältyivät, eivät sinänsä ole ristiriidassa meidän lakialoitteessamme esitettyjen tavoitteiden kanssa.

Ed. Virolaisen puheenvuorossa yksi kohta perustui ilmeisesti väärinkäsitykseen, kun hän halusi huomauttaa, että kyllähän kansanedustajat nykyisinkin voivat tehdä aloitteita ihan riittävästi. Emme me tässä lakialoitteessamme ehdotakaan kansanedustajien aloiteoikeuksien lisäämistä, vaan nimenomaan ehdotamme, että aloite tulisi myös käsitellyksi. Se oli se säännöskohta, jota me ehdotamme kansanedustajan aloitteen osalta. Valitan sitä, että ed. Virolainen ei voi olla samaa mieltä näistä kansalaisliikkeiden kuulemisesta, kansalaisvälikysymyksestä ja niistä mahdollisuuksista, jotka mielestämme tulisi kansalaisten äänen eduskunnassa kuulumiseksi taata tai turvata, esimerkiksi sellaisin keinoin kuin me tässä esitämme, tai jos tulee vielä muita parempia keinoja. Puolueet on eräs keino, mutta se ei riitä. Kaikki näkökannat eivät tule puolueiden kautta.

Ed. Ala-Kapee (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On tullut tavaksi, että eduskunta itse arvostelee omaa toimintaansa ja peräänkuuluttaa omaa arvovaltaansa sekä pohtii myös, aivan oikein, puolueiden toimintaa ja koko edustuksellisen demokratian olemusta. Tämä on tietysti oikein. Tavoitteet tässäkin keskustelussa mielestäni ovat olleet hyviä ja meidän on pohdittava, kuinka kansanvaltaa voimme laajentaa.

Olen kuitenkin sitä mieltä ihan omasta vähäisestä elämästäni, että muistot voivat kulua; numerot kertovat nimittäin aivan eri kieltä. Jos ajattelemme ihan vuotta 1907, jolloin suomalaiset saivat äänestä ensimmäisen kerran, niin silloin äänioikeutettujen osuus henkikirjoitetusta väestöstä oli vain 45 %, kun se viime eduskuntavaaleissa vuonna 1987 oli 77 %. Meillä on kaikkein korkein äänestysaktiivisuus ollut vuonna 1962. Se oli silloin 85,1 % ja vuonna 1987 se laski tuosta huippuluvusta 8,7 prosenttiyksikköä eli 77 %:iin. Siitä me kaikki olimme erittäin huolissamme. Mutta täytyy ottaa huomioon se, että vuonna 1962 meillä oli 2,7 miljoonaa äänioikeutettua, kun meillä vuonna 1987 oli melkein 3,8 miljoonaa. Minus-

ta tutkijatkaan eivät ole suhteuttaneet näitä äänioikeutettujen osuuslukuja henkikirjoitetusta väestöstä, kun he ovat äänestysaktiivisuutta mietineet. Minä ne vähättele näillä numeroilla sitä ongelmaa, joka meillä äänestysaktiivisuudessa on, mutta pitää ottaa huomioon myös se, että äänioikeutettujen osuus henkikirjoitetusta väestöstä on huomattavasti noussut.

Ed. Tiuri: Herra puhemies! Ed. Virolainen puhui enimmäkseen järkeviä asioita, mutta hänen esityksessään oli kuitenkin pari virhettä, jotka haluaisin korjata.

Ensinnäkin ilmeisesti me nykyäänkin saamme puhua yli 15 minuuttia, jos haluamme. Sehän on vain suositus. Kun aikoinaan sitä oikeutta käytettiin mies ja ääni -lakikäsittelyn yhteydessä, niin voin vieläkin todeta, että oli onni, että ministeri Virolaisen esitys ei mennyt läpi, sillä nythän olisimme paljon huonommassa asemassa, jos opiskelijat olisivat saaneet päättää täysin korkeakoulujen asioista. (Ed. Virolainen: Vaikea tietää, miten olisi käynyt!)

Toinen asia, jota ihmettelen ed. Virolaisen puheessa, oli virkanimitysasiat. Tietääkseni ei yhtään ylioppilasta ole nimitetty erivapaudella valtion virkaan tämän hallituksen aikana. Jos niin on, niin olisi ainakin hyvä kuulla ed. Virolaisen nimeävän näitä, joita on nimitetty. Minä en tosiaankaan tiedä. (Ed. Virolainen: Ainakin yritettiin!) — Jos on aiottu joskus sitä tehdä, niin sehän ei ole sama kuin lopputulos. Sitähän kaikkien näköistä maailmassa mietitään, ennen kuin asia ratkaistaan. Tuo ei minusta ollut asiallista. (Ed. Virolainen: Erittäin asiallista!)

Katsoisin, että ed. Laineen aloite ainakin siinä kohdassa, että eduskunnan istunnot televisioitaisiin, on todella hyvä. Itse olen usean vuoden ajan jo eri yhteyksissä esittänyt aivan samaa. Sehän ei ole, niin kuin ed. Laine arveli, mielenkiintoista televisio-ohjelmaa, mutta sehän ei ole televisio-ohjelmaksi tarkoitettukaan, vaan se on demokraattinen palvelu kansalaisille. (Ed. Laine: Valvontaa!) — Valvontaa tietenkin myös, mutta ainakin sitä, että kansalaiset näkevät, mitä heidän edustajansa tekevät. Jos he huomaavat, että edustajat esittävät asioita, jotka eivät ole oikein perusteltavissa, niin niitä edustajia voi sitten helpommin vaihtaa, kun tietää, mitä edustaja tekee. Nykyäänhän kansalaisten tiedot siitä, mitä edustajat eduskunnassa tekevät, taitavat olla aika yksipuolisia, koska sitä lähinnä saa selville iltapäivälehdistä. Se ei varmasti ole oikeata tietoa.

Minusta tämä voitaisiin teknisesti täysin toteuttaa ja vielä halvalla, kun ajattelee, mitä eduskunta sinänsä maksaa ja mitkä kansalaisten oikeudet ovat. Käyttämällä välityssatelliittikanavaa, kaapeli-tv-verkkoja ja tarvittaessa satelliittivastaanottimia joissakin paikoissa, missä ei ole riittävästi kaapeliverkkoja, niin voidaan nämä eduskunnan istunnot suoraan televisioida kansalle. Jokainen voi silloin halutessaan katsella, mitä täällä eduskunnassa täysistuntojen aikana tapahtuu. Minusta se olisi todella hyödyllistä palvelua kansalaisille. Tuollaisen välityssatelliittikanavan vuosivuokra lienee nykyään alle kymmenen miljoonaa markkaa. Kun tämä ei ole mikään televisioviihdeohjelma, niin siinä ei myöskään tarvita mitään kameramiehiä salissa, vaan riittää, että on automaattikameroita, joita voidaan ohjata sen mukaan, missä puhutaan, jopa automaattisesti tai ainakin ohjauskeskuksesta niin, että se ei vaadi kovin monen ihmisen tuntipalkkaa tämä televisioiminen eduskunnassakaan. Ihmettelen, ettei sitä ole vielä toteutettu Euroopan puolella. Yhdysvalloissa ja Kanadassa se on ollut jo useita vuosia käytössä. Suosittelen edustajille, kun he näissä maissa vierailevat, että kääntävät CNS-kanavan päälle ja katsovat, miltä näyttää eduskunnan toiminta Yhdysvalloissa tai Kanadassa. On mielenkiintoista seurata ja oppia asioita. Kaiken kaikkiaan kyllä täällä eduskunnassakin voitaisiin vielä laajemmin ottaa näitä uusia mahdollisuuksia käyttöön kuin tähän mennessä on tehty.

Ed. U. Leppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tällä kertaa ed. Tiuri on mielestäni täysin oikeassa.

Ed. Laineen aloite näyttää joka suhteessa kannatettavalta, koska välittömän vaikutuksen lisääminen yhteiskunnassa on mielestäni kaikkein keskeisintä. Ihmisille ei enää riitä se, että ihmisiä vain edustetaan joka paikassa, vaan tällainen välittömän, suoran vaikutusmahdollisuuden laajentaminen tulee olemaan yksi suurimpia keskeisimpiä haasteita demokraattiselle yhteiskunnalle todellisen demokratian lisäämiseksi.

Ed. Virolainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä myönnän ed. Tiurille, että puhuin virkanimityksistä ehkä vähän löysästi. Tarkoitin myös niihin toimiin nimittämistä, jotka eivät ole varsinaisesti virkanimityslainsäädännön alaisia, mm. valtioenemmistöisessä

Yleisradiossa ja eräissä muissa elimissä. Eikä ed. Tiuri voi kiistää, ettei kokoomuspuolue olisi ajanut esimerkiksi omia entisiä puoluesihteeritään virkoihin ja ohittanut kylmästi tutkinnon suorittaneita, jopa siirtänyt Yleisradiosta pois niitä viroista, joilla oli myös muodollinen pätevyys. Tätä minä sillä tarkoitin, että kykypuolue on lähtenyt aika huolestuttavalle tielle, kun se on poikennut yleisistä virkaylennysperusteista, joita ei ole vain sovellettu valtion virkoihin, vaan myös esimerkiksi näihin mainitsemini tapahtumiin. Toivoisin, että kokoomuksen eduskuntaryhmä tässä suhteessa panisi hallitusryhmänsä järjestykseen, ettei se tällaista mellastelua enää jatkaisi.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Devan eduskuntaryhmä on tehnyt lakialoitteen kansalaislakialoitteesta ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien parantamisesta. Aloitteen ensimmäinen allekirjoittaja on ed. Ensio Laine. Ed. Laine periaatteessa on aivan oikeassa siinä, että pitäisi löytää keinoja, joilla voidaan jatkossa eduskunnan arvovaltaa ja vaikutusmahdollisuuksia kohentaa.

Nyt kuitenkin lakialoitteessa esitetään mm., että jatkossa vähintään 5 000 kansalaisella on oikeus saada kirjallinen aloite eduskunnan käsiteltäväksi. Minusta tämä törmää erääseen ongelmaan. Eduskunnalla ei ole omaa valmistelukoneistoa. Eduskunnan valiokuntatyöskentelyhän perustuu hallitusten esitysten käsittelyyn kuulemalla asiantuntijoita ja ensimmäiseksi tietysti kuullaan asioiden valmistelijoita, hallituksen virkamiehiä, ja sen jälkeen valiokunnan päättämiä muita asiantuntijoita. Laki-aloitetta perustellaan sillä, että myös näiden erilaisten kansalaisjärjestöjen ja vastaavien tulisi voida tulla kuulluiksi eduskunnan valiokunnissa. Käsitteäkseni tämä on jo tällä hetkelläkin mahdollista. Se on vain kiinni siitä, että valiokunnassa päätetään, että kuullaan jotakin kansalaisjärjestöä. Toki se on mahdollista.

Minusta se, että jatkossa tietty joukko, vaikka 5 000 kansalaista, voisi saada tehdä aloitteen ja saada sen eduskunnan käsittelyyn, kaatuu siihen yksinkertaiseen tosiasiaan, että eduskunnalla ei ole omaa valmistelukoneistoa. Minusta tähän asiaan törmättiin jo hyvin merkittävästi verouudistuksen käsittelyn yhteydessä. Valtiovarainvaliokunnan verojaoston käsittely perustui täysin valtiovarainministeriön vero-osaston virkamiesten laskelmiin. Eduskunnalla ei ole sellaista viranhaltijakuntaa, joka valmistelisi

asioita, joka tekisi vaihtoehtoisia laskelmia esimerkiksi verouudistuksesta, jotka toki toisaalta olisivat erittäin tärkeitä ja tarpeen. Niitä laskelmia, ed. Laine, oppositio olisi kovasti tarvinnut verouudistusta täällä käsiteltäessä. Eli tämä aloite kaatuu osittain minusta siihen, että eduskunnalla ei ole valmistelukoneistoa, vaan meidän valtiosääntömme lähtee siitä, että eduskunta käsittelee ne asiat, jotka hallituksen piirissä valmistellaan ja tänne presidentin esittelyssä annetaan.

Mutta siitä olen ed. Laineen kanssa täysin samaa mieltä, että eduskunnan vaikutusmahdollisuuksia pitää lisätä. Se on taas kiinni meistä kansanedustajista itsestämme. Meillä valtiosääntö, hallitusmuoto, antaa siihen täydet mahdollisuudet. Monet tutkimukset, joista viimeisin on nyt valmistumassa oleva eduskuntatutkimus vuodelta 1984, vahvistavat sen paradoksin, että meillä eduskunta ei käytä sitä tosiasiallista valtaa, mikä sille valtiosäännön mukaan kuuluu, vaan se valta on täältä meidän heikkouttamme luisunut muualle. Viime kädessä siis kyse on siitä, että kansanedustajien itsensä pitää ottaa se valta, mikä valtiosäännön mukaan eduskunnalle kuuluu. Sitä ei myydä missään. Sitä ei jaeta missään.

Mutta meidän järjestelmämme on rakentunut sille pohjalle, että erityisesti hallituspuolueiden eduskuntaryhmät ovat äärettömän lojaaleja hallitukselle. Minusta pientä merkkiä eduskuntaryhmien ryhdistäytymisestä voidaan nähdä verouudistuksen jälkipyykissä, jossa kokouksen eduskuntaryhmä ja sosialidemokraattien eduskuntaryhmä on pistänyt omia ministereitään uudistuksen valmistelusta tiukalle. (Ed. Virolainen: Yrittäneet vähän kapinoida!) Mutta se on vain pieni oire siitä. Minusta kuvaavaa on se, että tänä aikana vain — itse olen ollut tänään kai päivälleen kuusi vuotta täällä eduskunnassa — yksi kaksi hallituksen esitystä on hylätty. Vai onko yhtään? Eli täällä lähdetään siitä, että kun hallituksen esitys tänne tulee, niin se täällä laiksi tehdään. Valitettavan vähän niitä korjataan johtuen siitä, että valiokunnassa hallituspuolueiden edustajilla on sellainen käsitys, että ministeriltä pitää saada lupa jonkin uudistuksen muuttamiseen. Niin kauan kuin me ajatelimme asioista näin, mitään muutosta konkreettiseen suuntaan eduskunnan arvovallan ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi ei käytännössä tapahdu.

Totta kai eduskunnan toimintaan vaikuttaa merkittävästi myös hallituksen oma asenne. Jos

ministeri lähtee siitä, että valiokunta päättää asiasta ja asia on valiokunnan käsissä, niin totta kai se asia siellä käsitellään vähän toiselta pohjalta. Mutta kun nyt käytäntö on se, että esityksiä paimennetaan viimeiseen saakka. Monta kertaa todetaan, että ei pilkkuakaan saa muuttaa.

Herra puhemies! Näillä ajatuksilla tosiaan toivon, että eduskunnan arvovaltaa ja vaikutusmahdollisuuksia lisätään, mutta en pidä mahdollisena sitä, että täällä voidaan kansalaisaloitteita ruveta käsittelemään, koska meillä ei ole valmistelukoneistoa. Se pitää ensin hankkia.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Anttila kiinnitti huomiota hyvin tärkeisiin näkökohtiin, mutta mielestäni hän vähän liian helpolla tavalla ja heikoin perustein loppujen lopuksi tyrmää tämän lakialoitteen. Puutun hänen puheenvuoroonsa nimenomaan senkin vuoksi, että puhemiesneuvosto ehdotti tämän aloitteen lähettämistä perustuslakivaliokuntaan ja ed. Anttila on juuri siellä aikanaan kantaa tähän ottamassa.

Ed. Anttila, ei valtiosääntö ja hallitusmuoto ole eduskuntaan tullut jostakin ulkopuolelta, vaan se on ihmisten laatima ja säätämä eli juuri eduskunnan. Jos eduskunta haluaa antaa kansalaisille sellaisia vaikuttamismahdollisuuksia kuin tässä lakialoitteessa esitetään, niin se on eduskunnan päättävävallassa. En ole nyt aivan varma, pitääkö valtiosääntöä ja hallitusmuotoa edes muuttaa, jotta eduskunta voisi saada itselleen omaa valmistelukoneistoa, johon ed. Anttila kiinnitti huomiota. Jos on tarpeen hallitusmuodonkin muuttaminen, muutettakoon sitten sitäkin, mutta tärkeintä tietenkin on eduskunnan toiminnan turvaaminen.

Mitä tulee näihin esimerkiksi kansalaislakialoitteisiin, niin kyllä minulla on sellainen käsitys, että 5 000 kansalaisen kansalaislakialoitteesta ei voi muodostua ihan jokapäiväistä käytäntöä, sillä työtähän siitä nimien keräämisestäkin on.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Laineen, lakiesitys kansalaislakialoitteiden käyttöön otosta on myönteinen ainakin näin keskustelun herättäjänä ja lisääjänä, mutta kokisin kyllä, että perusongelma tällä hetkellä ei ole lainsäädännössä eikä valtiosäännön puolella, vaan eduskunnan omassa käytäytymisessä, mihin täällä on useamman kerran viitattu. Ainakin minulle tulee semmoinen kuva, että kun tänne valitaan 200 edustajaa käyt-

tämään ensin kansalta saamansa valtaa, niin täällä sitten kyselemme toisiltamme, missä se valta oikeastaan on ja vastaamme erilaisiin gal-lupeihin, joissa kysytään, minne se valta on oi-kein hävinnyt, jota ei täältä eduskunnasta löydy. Ainakin uudelle kansanedustajalle esitetty yleisin kysymys on lehtien ja äänestäjienkin puolelta, että joko olet turhautunut ja etkö vie-läkään ole turhautunut ja kai nyt jo kahden vuoden jälkeen olet turhautunut eduskuntatyöhön. Yleinen mielikuva ja käsitys eduskunta-työstä on se, että ei ole ihan terve, ellei tähän hommaan melko nopeasti turhaudu, tai että niissä ihmisissä on jotain vialla, jotka tällaisessa hommassa pitkään viihtyvät.

Minulle ainakin on näinä parina vuonna muodostunut se käsitys, ett se valta kyllä on täällä talossa, mutta kansanedustajat itse istu-vat sen päällä ja valvovat, ettei kukaan toisista-kaan kansanedustajista pääse sitä missään muo-dossa käyttämään, eli jyvitysjärjestelmät ja hal-litus—oppositio—suhteet ja ryhmien intressit ja muut tavallaan estävät sen vallan käytön niissä-kin tapauksissa, joissa eduskunnalla itsellään olisi asioissa jotakin sanottavaa tai eduskunta itse haluaisi nostaa joitain asioita keskustelujen piiriin. Konkreettisin esimerkki tästä on edusta-jien itse tekemien laki- ja toivomusaloitteiden kohtalo tässä talossa. Kansanedustajat kiertä-vät kentällä ja kehuvat joskus kilpaa, mitä kaikkia aloitteita ovat tehneet. Kun sitten tulee kysymys, mitä niille aloitteille on tapahtunut, niin siihen on hirvittävän nolo vastata, että ne ovat ö-mapissa tai roskakorissa. Kuitenkin ky-symyksessä ovat sellaisten henkilöitten tekemät aloitteet, joita suuri määrä Suomen kansalaisia on kannattanut ja antanut vallan viedä eteen-päin näitä ajatuksia, joita kansalaiset ovat esit-täneet. Sitten ne tyssäävät siihen, että esimer-kiksi valiokuntien ei ole mahdollista saada kä-sittelyyn kansanedustajien omia aloitteita.

Tässä mielessä luulen, että osa nuorten tur-hautumisesta politiikkaan on pelkästään rehel-listä turhautumista siihen, että ihmiset, jotka ovat tekevinään jotakin työtä, eivät tosiasiaassa näistä syistä voi sitä täällä tehdä. Sitä ei koeta mielekkääksi eikä rehelliseksi toiminnaksi, jota eduskunnassa tällä hetkellä tapahtuu.

Mielestäni yksi myönteisimpiä kohtia tässä ed. Laineen aloitteessa on ehdotettu 7 §, jossa ehdotetaan, että jokaisen täysistunnon alussa hallitus olisi täällä kuultavana kansanedustajien kysymyksiin. Kun tiedän, että tällainen sys-teemi on monessa muussa maassa, kuulemma

mm. Intian parlamentissa, että edustajilla on mahdollisuus esittää spontaanisti kysymyksiä ja hallitus voi niihin valmistelemattomana vastata, niin tämä nyt olisi ainakin yksi askel kohti sitä suurempaa demokratiaa, jota ymmärsin, että tämä lakialoite esittää.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokun-taan.

11) Puhemiesneuvoston ehdotus Eduskunnan kirjaston ohjesäännön muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston valiokuntaan lähettämistä tekemän ehdotuksen mukaisesti sivistysvaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdo-tuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

12) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 14 (HE n:o 214/1988 vp.)

13) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 15 (HE n:o 4)

14) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 5 (HE n:o 229/1988 vp.)

15) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 5 (K n:o 11/1988 vp.)

16) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 6 (HE n:o 26)

Ensimmäinen varapuhemies: Edus-kunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 15.00.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

